

ХРЕСЧЕН САССИ

2015
апрель 15
ака

27 (2540)¹
Хакё ирёллө
Эрнере икё хут тухат

1991 сұлхи апрелён 21-мёшёнче тухма тытәннә

ЮНКУН

ЁССИ

Ака-суха сывхаратъ

Республикари уй-хирте ёс шавё вай илсех пыратъ. Чылай хусаләх кёрхи культура сене апатлантарма тухна ёнтё.

Апрелён 13-мёшё тёлне ака-сухана тухма вәрләх 50 445 тонна янтәланә. Ку кирлин 106 процентчө. Анчах әна кондицие ситересси майёпен пыратъ. Сак вәхәт тёлне 90 процентчө кәна акма юрәхлә. Сёмёрле, Улатәр, Патәрйел, Йёпрес, Красноармейски, Комсомольски, Пәрарчав тәрәхәсенчи хусаләхсенче ку енәпе ёсломеләх пур.

Янтәланә вәрләхтан 758 тоннине им-

самланә. Сөрүлми вәрләхне 5 903 тонна яровизациленё. Патәрйел, Вәрнар, Красноармейски, Элёк районёсенче «иккёмёш сәкәра» лартма хатәрлессиле лайәх ёсленё.

Сурхи ёсене ирттерме минерал удобренийё 20 пин тонна кирлә пулатъ. Хальләхе әна 9 пин тонна ытларах кәна янтәланә (45,4 процент). Улатәр (13,1 процент), Канаш (23,4), Муркаш (24,1), Пәрарчав (16,5), Вәрмар (29,6), Шәмәршә (26,4), Тәвай (26,4) районёсенче уйрәмах сахал. Пётёмёшле илсен республикари пёр районта та вәл кирлә чухлә сук. Минерал удобренийё виҗесёр хакланни,

сәмәллатнә кредита вәхәтра илейменни те тўнтерле витём күчө пулас.

Дизтопливо 68,4 процент янтәланә. Улатәр, Патәрйел, Куславка, Сётёрвәрри, Шупашкар тәрәхәсенче вәл сахалрах. Республикпе вара Елчөксем кәна ака-суха ирттерме дизтопливо сителәклө хатәрлеме пултарнә (110,9 процент).

Тракторсемпе севялқасен, плугсен, культиваторсен 94-95 процентчө юсавлә. Көрхисене — 8619, нумай сұл ўсекен курақсене 2967 гектар апатлантарнә.

АТАЛАНУ СҮЛӨПЕ

Улми йывәсцинчен аякка ўкмест

Муркаш районёнчи Исетерккөри Афанасьевсем фермер хусаләхне виҗө сысна суринчен йөрелесе янине ёненме те йывәр. Паян вёсен 1,4 пин сысна, сав шутра ами — 200. 2013 сұлта сёмье «Фермер ёсене пусянакан» программәпа грант илнө.

Вите вырәнне — ангар

Йери-тавра сўллө хўмепе тытса саврәннә фермер хусаләхне йәпәр-япәр пырса кереймөн. Тимёр карта 1200 метра тәсәлте.

— Унсәр юрамась, санитари йеркине пәхәнмаллах, — терё пире аләка уҗса кертнө май Александр Афанасьев. — Ялсем юнашарах вырнашнә. Капла шанчәкләрах: ют сынсем те, ял вильәхчёрлөхө те кереймест.

Афанасьевсем малтан хушма хусаләхра сысна ёрчетме тытәннә. Вёсен йышө ўссе, вите вырән ситми пулнә май пахчана пысәк ангарсем тунә. Сурт-йөрө сұл хөрринчех вырнашнә май иртен-сўрен тёләнсе сәнанә. «Сивёре те шәнмаҗсөим?» — ёненмесёр ыйтнә хусинчен. Сыснана вите курма хәнәнһаран-и, ангарта хулән айсарәмпә усрани вёсемшён сөнёлөх пулнә темелле. Анчах хушма хусаләхра та ун чухлә вильәх-чёрлөх тытайман. Юнашарах пёчөк ферма ўссе ларни ял сыннисен кәмәлне кайман. Ирәсёрех ыйтәва васкавлән татса пама тивнө.

Муркаш районёнчи «Герой» хусаләх производство объекчө сене сутнине пёлсен иккеленсе тәман, аякра вырнашнине пәхмасәр вильәх-чёрлөхне ку-сарма килөшнө. Кунта та вите-сем сөкесе тәкапланман. Сакәр пысәк ангар туса лартнә. Сав шутра улттәшёнче сынсем усраҗсө, иккөшөнче тырә, утә упраҗсө.

Ывәлөпе хөрө шкултан

вёренсе тухнә май сёмье Чемеие куснә. Фермер хусаләхөн территорийёнчех кантур-пурәнмалли сурт хута янә. Тәван килне те хулә тәрәтмаҗсө.

— Сөрүлми, пахчасимёс Исетерккөрех туса илетпёр. Эрнере виҗө-таватә хут та саврәнса ситетпёр тәван ене, — терё сёмье хуси. — Вәхәта ытларах ёсере ирттернө май ирәсёрех кунтах пурәнмалла. Хусаләх хамәр ку сёмнене пулнине нимён те ситмө.

Фермәрах — теплица

Нимөн сукран пур туса хусаләхне аталантарса пыраҗсө вёсем. Әна савәнсах кәтартса сўрерө кил хуси. Сысна ферми-сенче сәмсана суракан шәрша

хәнәнһаран-ши, ангар-витери уҗа сывләш тёлентөрчө. Әна сарә тёлө чатәр карнәран урамри пек сүтә. Чух-чухсем ирөклөнөх сўреҗсө. Алкумне карта тытса пўлнө. Унта вара тимёр кәмака

Александр Афанасьев

хөрсөх сунать. Кунтах сынсем валли апат пёсереҗсө, шыв ашәтаҗсө. Кәмака ашши те вите-не сивөнме памась темелле. Хулән айсарәм та сынсемшён ашә йәва пекөх. Сапла, вите-ан-

гарта сүтә та, газ та сук. Пёр енчен ёлөхи мелпех ёсөсөҗсө темелле, анчах капла перекетлө-рөх, вильәх чирлөмест, лайәх ситөнөт.

— Аратлә сысна хамәр райони «Герой» хусаләхран тунятәмәр. Сөнөтсе пымасан ситөнү тума йывәрарах, — каласа парать Александр Афанасьев.

Территоринче строительство ёсөсө пыраҗсө. Пысәк латәка тикөслесе тимёр кәшкарне вырнаштарнә ёнтө. Халө иккёмёш хутне хәпартәҗсө.

— Кунта 400 сысна ами вырнашмаләх вите пулатъ. Паллах, пёчөк сурасене, савәрлакан сысна амисене ашә кирлө, вёсене ангарта тытайман. Савәнпа витери ёсө-хөлө механизацилесшён.

3-мөш стр. →

КӨСКЕН

Беларуҗри тёлпулусем

Апрелён 8-10-мөшөсенче Чәваш Ен Пусләхө Михаил Игнатев Беларус Республикане ситсе килнө. Асаннә сёршывән Президентчөпе Александр Лукашенкәпа, Андрей Кобяков премьер-министрпа, Раҗсөй Федерацийөн сак республикари посолөпе Александр Суриковпа тёл пулса чәвашемпе беларуҗсем хушшинчи сывхәнәва тёрлө енлөн сирөплетөсси сөнчен сәмах пусарнә. Савән пекөх Михаил Игнатев Раҗсөйпе күршөллө сёршыври чылай предпряттипе паллашнә.

Төслөхрен, "Белэкотехника" пёрлөшүре ветеринари препаратөсем, вильәхчёрлөх валли хатөр тата хушма апат хатөрлөсөҗсө те курттәмман сүтәсөҗсө. Ёсөре палләхлә чөртәварпа кәна уса кураҗсөҗсө, савәнпа продукция чикө леш енчи сёршывсем те хәпәлләса йышәнаҗсөҗсө. Беларусри компание Чәваш Республикинчи "Авангард" пёрлөшү сывхәнү тытатъ.

Михаил Игнатев "Август-Бел" пёрлөшөве те ситсе курнә. Ку завод ўсен-тәрана химилле майпа хўтөлекен хатөрсем туса кәларать, хамәр республикари вырнашнә Вәрнарти хутәш препаратсен завоҷөпе пёрле "Август" компание производство тытәмне керет. Предпряттире 300 сын вай хурать, пёлтөр вёсен уйәхри вәтам ёс уҗси 700 долларпа танлашнә. Республика ертўси лаборатори, склад сурөсөне пәхса саврәннә.

Юлашкинчен Чәваш Республикин делегацияё "Дзержинский" агрокомбинатра пулнә. Вәл ялхусаләх холдингө шутланать, чәх-чөп фабрики сөмне тухәсәр ёсөкөен предпряттисене пёрлөштөрнө хыҗсән йөрөкөленнө. Комбинат тёрлө енлө аталанать, чәх-чөп продукцияё хатөрленө, тирпөйлөнө хыҗсән сутнисёр пуҗне майракалла шултра вильәх, пулә ёрчетөт, төштырә ўстөрет тата ыпти те. Ытисен шутөнче — экологи туризмөн центрө, зоосад.

Пёчөк тата вәтам бизнесә пуләшма

Сак тунтикун Республика Пусләхө министрөсемпе, ыпти ертўсөсөсемпе ирттернө канашлура пёчөк тата вәтам бизнесә аталантарасси питөх те пёлтерөшлө пулмаллине паләртнә. Юлашки сұлсенче сак тытәма аталантарма 1 млрд 350 млн тенкө уҗса янә. Кәҗал та ку тёлөшпе патшаләх пуләшәвөн виҗи чакмась. Уйрәмах технологипе сывхәнә енсене сөнөтме, хатөрхөтөре модернизацилеме, инновациллө продукция кәларма пуләшөс.

Кунсәр пуҗне лизинг килөшөвөпе пирвайхи тўлевө, кредит процөнчөсөне субсидилөс. Чәваш Ен предприниматөлөсем сәмәллатнә майпа микрозаймөсемпе, республикән Гарант фончөн пуләшәвөпе уса курма пултарөс.

Ирина ПАВЛОВА.

САНТАЛАК

Шупашкарта	Вәхәт	15.04	16.04
Температура, °С	2-4 сөхөтре 14-16 сөхөтре	+4 +8	+5 +8
Сумәр сәватъ		☁	—
Атмосфера пусәмө, мм		741	738

Вай патар!

ёлкёремест.

– Экологи телёшепе сирён шимёс таса пулнине халәх әнланать-ши? – саплах тәпчәтпәр пусләхран.

– Шимёс тутинченең паллә вәл. Тәрлө химикат хушнә сәкәр тути урәхлах. Саванпах-тәр кәмәлләса туянасә. Сынсене улталаймән, ырипе япәххине сәмәлләнәх уйәрса илме вөрәнсе ситрәс. Халә нумайәшә аякран кўрсе килнине мар, ыранти шимёсә туянма тәрәшатә.

Сәкәр пәсернә чухне технология сирәп пәхәнмәллә. Продукци пахаләхә чәртавартан та, пәсерекенрен те килет. Сменәра вай хуракансем шимёсә тутләрах хәтәрлессипе пәр-пәринпе әмәртса әсләсә темәлле. «Пәр пек рецепт пулсан та кашни сменән сәкәрә урәхлах», – теңсә вәсем.

Йәлана кәнине тытса пынипе пәрлех

Сәкәр тутине әсчен пәлет

Аләк усалянах сәмсана теңемлә сәкәр шәрши кәтәкләрә. Пысәк мар цехра пикесем хәрсең әсләсә: чустаран кондитер изделийсем әстәләсә. Аплисем пәр чарәна пәлмәсә тенән вяляна тәрәсә. «Мәнле әлкәретәр?» – теләнсе ыйтәрмәр вәсенчен. «Хәнәхнә әнтә, ывәнни те сисәнмәст», – сәпәйлән хуравларәс пикесем.

Шупашкар районәнчи Чәрәшкәсинчи «Колосок» пәрләшүре вунпәр сүл әнтә сәкәр-булка пәсерәсә. Пысәк мар предприятие Владимир Иванов йәркәлесе янә. Темисә сүл пушә ларнә сурта илсе юсаса сәнәтнә, оборудованисем ырнастарнә. Объектра газ та пулман. Электроэнергияе уса курнипе такасәм уссәх пинә.

– Сүтәшән кәна уйәхне 120 пин тенкә тўлеттәмәр. Пысәк предприятишән, тен, вәл нимех те мар, аңчах пәчәк коллектива сәмай систерет. Сәкәр пәсермәлли кивә кәмакасәм те электроэнергия нумай пәтеретчәс. Пәлтәр тинех газ кәтрәтәмәр те такасәм пәләрмәллә чәкәрәс. Халә сүтәшән икә хут сахалрах тўлетпәр, – савәнса пәлтәрчә Владимир Николаевич.

Иртнә сүл сәкәр-булка пәсермәлли чаплә кәмака туяннә. «Турцире кәларнәскәре хәкланса кәйичән илсе әлкәртәмәр. Ун чухне 800 пин тенкә тәрәтчә. Нумай пулмасть хәкәпә кәсәкләнәтә та теләнтә, хәйхәскәр пәр миллион тенкәрен те иртнә», – терә вәл. Кәмака пысәк холодиляника асаилтерет. ыран та нумай йышәнмәсть. Унән әсне компьютер йәркәлесе пыратә-мән. Сәкәр сунса кәяс хәрүшләх сүк: пицәсән кәмака сүнсе сәсә парать. Хәватлә оборудованипе шимёс пахаләхә пәләрмәлләх лайәхләннә.

Тәләкәпәх сәкәр пәсерәсә кунта. Тәватә смена куллен икә тонна хәтәрлесе кәларать. Пекарнәра әс кунә ирхи пилләкәре пусланать. Ултә сәхәтре чәркәмлә сәкәр-батон республикәра пурәнанасәм патне саланать.

Чәрәшкәсинчи пәсернә теңемлә шимёсә сунсәм хавасах туянасә. Лавкәра сүтәнмәсәр тавәрса пани пулман. Кунти тутлә сәкәр-булкәна сүту-иләвә хәпәллә-

Сәкәрчәкәне www.sar.ru сайтран илнә

сах йышәнәсә.

– Сирән асамлә рецепт пур-тәр? – ыйтәрмәр ертүсәрен.

– Нимәнле вәртәнләх та сүк. Сәкәра асаннесән рецепчәпәх, чуста кәпәшләтмәлли хәтәр тата теңемләх ямасәр пәсерәтпәр. Экологи телёшепе таса шимёс пирән. Нихәсан та 2-3 кунләх пәсерсе хуман, яланах сүтәннә чухлә кәна хәтәрләтпәр. Кәсхине диспәтчәр лавкәсемпе сүхәнса сәкәссәм йышәнәтә. Ир енене, вәри сәкәр кәмакаран тухсанах, чәркәмлесе сүту-иләвә әсәтәтпәр, – хуравларә вәл.

Кондитер изделийсене те аләпах тәвәсә. Пәчәк пекарнәра тәләкәра икә тонна яхән сәкәр, 150 килограмм кондитер изделийсәм хәтәрләсә. Чәртавар хәкләнни продукцире те сисәнәт. Сәпах хәксәне ытлашши хәпәртма тәрәшмәсә. Мәншән тәсен «Колосок» пәрләшү ача сәчәсемпе, шукулсемпе те сүхәнса әсләт. Бюджетсәсәне тавара йүнәрәхле сүтәсә.

Пәлтәр хәкләнәччән сәкәр-булка чәркәмләнәкән оборудовани те туяна юлма әлкәрнә. Халә унсәрән тавара сүтма юрмасть-мән. Чән та, капла шимёс вәраләнмәсть, сүту-иләвә ситичән сивәнне те

сәннисәмпе те уса курасә. Акә юлашки вәхәтра «Сывләх», «Уяв кулачә» тата тулә хывәхәнчән сәкәр пәсерме тытәннә. Сәнә шимёс аван сүтәнни әна сунсәм кәмәлләнине сирәплетет.

Кондитер изделийсәм валли вара тәпәрчә Чулхула обласәччәненең туянасә.

– Чәвәш Енри тивәсәтермәст-им е аяк-рисән йүнәрәх?

– Кунта хәкәшән мар, пахаләхәшән пәрәхәслама тиврә. Эпир ял суннисәнчән те туяна пәхрәмәр. Аңчах кашниех пире кирлә пек хәтәрләймәст. Унран пәсәрсә тәкәкләнни сәс. Лайәх чәртавар шыра-шыра Чулхула обласәнең ситрәмәр. Вәсен пахаләхә тивәсәтерет, шимёс те тутләрах пулатә. Завода кирлә чухләх хәтәрлесе парәсә.

Пурә 21 сүн вай хурать кунта. Ытларах сывәхри ялсәнчә пурәнанасәм әсләсә. Нумайәшә предприятия усайләнәрапах тәрәшатә. Әс шыраса киләкән те сахал мар. Малашне производствәна сарма пәләр-тәсә ертүсәсем. Предприятиң хәйән лавкә та сүк. Пурәна киле вәл та хута кәйә-и? Апла әс ыранә тәтах хушәнәтә.

Лариса НИКИТИНА.

Сурәх та тупәшлә

Комсомольски районәнчи Тукай Мишерти Ибрагимовсем 2013 сүлта программәпа фермер хушәләхне пусарса яма 900 пин тенкә илнә. Грант укәсипе тата кредитпа Ибрагимовсем сурәх вити туса ләртнә.

Конкурса хутшәнма документсем тәрәтнә вәхәтра сәмьән пурә 10 сурәх пулнә, сәв шутра 6-шә «Романовский» әрат текәнни. Сурәх харәсах икә-виңә путең туса панипе кәтү пысәкләнсах пинә. Иртнә сүл хәйсән укәсипе-тенкипе әратлә 80 сурәх туяннә фермер. Кәсәх вәсен йышә 230 пуса ситнә, сәв шутра пәранләкәнни – 150.

– Малашне виңсә сүсә ситерәсәшән, –

каласа парать Ринат Ибрагимов. – Витене сәвән чухлә усрамәләх тунә та. Эпир «Романовский» әрат әрчетәтпәр. Вәл пирән тәрәхри условисәнчә хәйнә лайәх туятә. Сурәх харәсах темиңә путең туса панипе кәтәвә пысәкләтма сәмәл.

Фермер 30 гектар сәр сінчә ывьәх апачә туса илет. Хушәләх сарәлнә май сәмьәне кәна вай ситерме йывәр. Ял сүннисәне те әсә ырнастарнә. Әсләме лаша, трактор пур вәсен. Малашне өнесә әрчетте те пәләртәсә. «Продукцире ырнастарәссипе йывәрләх пулмә. Аш-какайне те, путеңсәне те туянасә», – терә фермер.

Тивәсә пурнәслама саккун ыйтатә

Виңә уйәх сүрә ялсәнчә купәс кәвви́пе янәрәкан салтак юрри тәтәлмә. Тәпәр тәсен яшсәне әлкәхи йәләпа салтакә әсәтәкәнсем паян сайра. Аңчах та ыра йәлан пәчәк пәйне те пулин тытса пыма тәрәшәсә, ачисәне пил парса кәялә ыра-сывә, тәрәс-тәкәл сәвәрәнса ситме сунәсә. РФ Президәнчән Указәпе киләшүллән кәсә-алхи апрелән 1-мәшәччән пусләса июлән 15-мәшәччән 150 пин ытла сәмрәк тәван сәршыв хүтәләвәсән йышнә тәмәлла.

Тәсләхрен, пулас салтакәне службәна илсе кәймәлли Канашри пунктран 18-27 сүлсәнчи 170 сәмрәк сәра әсанмәлла, сәв шутран Канаш районәнчән – 82, Канаш хулинчән – 64, Тәвай районәнчән – 24. Сәмрәксән 18 процәнчә әслә пәлүллә пулмәллине пәләртнә Чәвәш Республикән сәр комиссариачән әсәннә районсемпе тата хулапа әсләкән пай пусләхә Юрий Барышов.

Салтак тивәсәне качәсәм яланхиллех сүлтәләк пурнәсласә, халәлхә ку вәхәтә үстермән. Сәр службинчән пәрәнанасән вара явәп тытма тивет. Асаилтерер, РФ Конституцийән 59 статийе киләшүллән тәван сәршыва хүтәлесе – Раçсәй граждәнинән тивәсә. Әна пурнәсламасан уголовлә майпа явәп тыттарса 2 сүл таран ирәкән хәтарма пултарәсә. Ытти майсем те пур саккунра: кәләпәр, 200 пин тенкә таран штрафләсә е 2 сүлччән ирәксәрлесе әсләттерәсә.

Республикәри следстви управленийәнчән пәлтәрнә тәрәх – пәлтәр Чәвәш Енре сәр службинчән пәрәннә 22 сәмрәк телёшепе уголовлә әс пусарнә (21-шә суда янә). Юлашки тәватә сүлта вара кәтарту 100 сүннә ситнә. Иртнә сүл Канаш хулинчә (4), Шупашкарта, Пәтәрәл районәнчә (3-шәр сүн), Улатәр, Вәрнар, Муркаш районәнсәнчә (2-шәр сүн), Әләк, Йәпрәс, Канаш, Комсомольски, Пәрачкәв тата Етәрне районәнсәнчә (пәрәс сүн) пурәнанасән телёшепе уголовлә әссәм пусарнә.

Хресчен олимпиади иртнә

Куславкә районәнчи Тәрләмесри вәтам шкулта пәрремәш хут хресчен олимпиади иртнә. Унта республикәри тәрлә районтан 85 ача хутшәннә. Ытларахәшә вара Канаш, Комсомольски, Куславкә районәнсәнчән.

Ачасәм ялхушәләхәпе сүхәннә тәрлә ыйтәва шәкәлчәнә. Сәв хушәрах вәсенә качака мән чухлә пурәннине, вәрләх еплә хәтәрләнине чухләма тивнә. Пахчәсимәсәпә сүхәннә ыйтусем те пулнә.

Олимпиада икә тапхәрпа иртнә. Малтанах вөрәненасәм ыйтусене хуравланә, кәярәхла вара пултарулаха сүхәннә әсә пурнәсланә. Вәсем чән-чән бизнес-план та хәтәрленә.

Меропрятие Куславкә районәнчи Вәсилье Семенов фермер пусарәвәпе йәркәленә. Вәл унта әстәләх класә те ирттернә.

Ачасән әсәсәне Куславкә районәнчи «Енәш» фермер хушәләх әсчәненәсәм хәкпәс. Сәнтәрүсәсәне парнесәм кәтәсә.

Куракан умне – «Нарспи» фильм

Апрелән 24-мәшәччә Раçсәйре сүлсәрен иртәкән «Библиокас» акципе киләшүллән ЧР Наци вулавәшәччә 19 сәхәтре Андрей Васильев режиссерән «Нарспи» фильме кәтәртәсә.

Юрәллә-кәвәллә фильма Константин Ивановән поэми тәрәх хәтәрленә «Нарспи» мюзикла тәпә хурса үкәрнә. Вәл икә сәхәте тәсәлатә.

«Нарспи» фильм пәлтәр куракансән умне пәрремәш хут тухнә. Әна Шупашкарта иртнә пәтәм тәнчәри кинофестивальте кәтәртнә. Ентәшсәм әна лайәх йышәннә.

Кулленки пурнаҗри паттарсем

Арсын аллинче йёп вылят

Кётмен инкек

1986 сұлхи апрелен 1-меш кунне Николай Петрович асаилме юратмасть. Канаш хулинчи организацире электрикра тәрәшнә вәл. Ёш кунә вәсленсен килне, амәшә тата мәшәрәпе ывәлә патне васкәнә. Чукун сұл урлә қасмалла. Ятарлә қасә пулманран чылайәшә ун чухне сұл синче пуйәс тәинне уяман. Инкеке лекнә 27 сұлти арсын икә урасәр тәрса юлат. Тепри пулсан чунне тулли эрех черккипе пусарәччә е ёмөр тәршәләпә хәйнә шеллеттерсе пурәнәччә. Ара, сахал-и унашкал тәсләхсем?

Семьеллә арсын, мәшәрә қалашле, сухалса кайма шухәшламман. "Темле пулсан та малалла пурәнмалла, сөмьене туртмалла", — пәр канәсәр явәннә пусра шухәш. Чәтма сук йивәрләх, кичемләх чунә пуса илсен йёппе сип куш тәлне лекнә. "Чим-ха, — тенә амәшә, — япала сымалли машина туянса парам". Амәшә парнпе ёслесе кил хуши икә-виçә сұл сөмьене савәнтәрнә. Ку сөс-и? Күршә-аршәна, ыйтакан сынсене кофта, свитер сыха-сыха панә. Хитре, илемлә тунне кура саккасөм пулнә сәв. Пәррәмәш кофтаәна арсын арәмне тәхәнтәрнә, ятарласа әна валли сыхнә.

Машина йёппи витәр япала фабрикари пекех тиксөсә "суралат". Анча Николай Петрович аллисене ытларах ёслеттерес килнәрән-ши йёппе сип тьтат. Телевизор умне вырнассан каллех пәр вәсәмсәр япала сыхать. Кәшт вәхәт иртсен арсын шәтәкла йёппине киләштерет. Сөнә ёсе паньхи кунчене аләран ямасть.

Тәркемә-тәркемәпе илем кәтарат мана амәшә. Николай Петрович сәпайләхне кура-ши хәйнә аләсәпе мухтанма кәмәлла-

"Маттур, хәйнә сухатмарә", — терә ун синчен мәшәрә. "Ачисемшән вәл ашә те, амәшә те, учитель те пулчә", — паләртрә амәшә. Ситес уйәхра 56 сұл тултарақан Николай Петрович Миронова (Канаш районә, Сухайкасси) сөмьи кәна мар, пәтәм ял-йыш хисеплет. Нумайәшә әна асаилет-и е унән аләсәне пәкса килент-и, е тата икә урасәрскер чәтәмлән вутә сурнине пәкса тәләнәт-и — хәйнә терт-нушине, ыратәвне манат те пурнәс сине ыра та сутә куспа пәхма пуслать. Ыттисене хәйнә тәсләхәпе Николай Петрович вай-хәват күрет сөс мар, чунә тыткәнлакан, әшәтакан илем те парнелет. Арсын алла йёппе сип тьтатса темтепәр сыхать: чәлха-нуски, кофта, свитер, минтер пичә, чәнтәр, кәпе, тутәр, сұлла тәхәнмалли шәтәкла атә, пурнескеллә пуканесем тата ытти те. Унән аллинче вәрәм йёп те, сөкәллә шәтәкла йёппи те әста вылянәть. Пурнәсәра сәмрәклах инкек тьтәссе сусәр юлнәскер самантләха та алә усса лармасть. Вәтәр сұла яхән сәпла.

масть. Шәтәкла йёппине сыхнә япалисене пәксән әна пәлмен сын: "Ку арсын алли мар", — тейәччә пулә. Сук сәв, хәрарәмпа сыхән-тарма хәнәхнә илеме йәлт Николай Петрович тунә. Нумаях пулмасть республикара 3-меш хут иртнә "Сөмье мастерскойә" конкурсра "Чәнтәр сыхасси" номинацире пәррәмәш вырәна тивәснә аләсәсөмпе паллашатәп та тәләнәтәп: кашни чәнтәр — хәй пәр тәнчә! Акә күлә сұталса выртать, унән тавра — акәшсөм. Сөмье чөйпе сәйләннине сәнлакан чәнтәр те "чәрә". Мәнкун уявне халалласа сыхни синче әшне тултәрнә сәрә сәмартәсөм те чән-чәнах тейән. Мән тәрлә кәна чечек сук пулә тата куравран таврәннә хулә тәркере.

Виçә ачине Николай Петрович йәлт хәй сыхнә япаласөм тәхәнтәртә үстернә. Арәмәпе амәшә ир-ирех хулана ёсе тухса кайсан тәпрәчкәсөм унпа юлнә. Сәвәнпа ёнтә амәшә арсын вәсөмшән ашә кәна мар, воспитатель те пулнине паләртать. Кофта, свитер, тутәр, кәпе тата тәхәнмалли ытти япала сөмьи, тәванәсөм валли ку таранччен мән чухлә сыхнине Николай Петрович калаймасть, мәншән тесен ни хәсәңан та шутламан. "Кирлә пулнә — сыхнә", — тет кәна. Ку таранччен

миçе килограмм сип пәтерни те паллә мар. Кил-тәрәшре мәнли пулнә — унпа йәлтах усә курнә. Арәмә, амәшә лавкәсенчө сип шырама ёлкәрнә сөс. Мәшәрә ушәшкине хавхалантарсах тәнә. "Пәлетән-и, халә шәтәкла йёппипе сыхакан атә модәра", — тесен арсын хәйнә кирлине интернетра шырама пикәннә. Ёлөкрех вара сөмәсөне хәсәт-журналта тупнә.

Паян Николай Петровичпа Римма Васильевнән виçә мәнук. Вәсөм валли кукашә тата аслашә тәрлә пукане сыхать. Кәсәң хәрә 8-меш класра вәреннәрән шула сұлсеренех хәй аллипе тунә япаласөм парнелет.

Аләсәсөне Инвалидсен пәрлешевә ирттерекен конкурс-фести-

вальсөне те тәтәшах ярать арсын. Унта вәсөм яланах парнеллә вырәсөне тивәсәсә.

Урасәр сын вутә та сурать

Ситмен пурнәс ал-ура тәләшәңчен тәрәс-тәкел сын-сөмшән те сәмәл мар, сусәрсөмшән вара — пушшөх те. Николай Петрович ялан ниçта та тухса суреймөст. Тахсан панә автомашина юсавсәра тухнә. Патшаләх пулшәвәпе тьтәвсәр илнә протез урана уттарма сәв тери йивәр. Юлашки сұлсөңчө инвалидсөне ёсе вырнасма квота уйәраçсә. Анча Николай Миронов унпа каллех усә кураймасть. Хулана вәл сәк вәхәтра епле ситтәр? Вәл пурәна-

кан урама хам та пылчәк сәрса аран шыраса тупрәм. Ялта инваллид валли мар, ахал сын валли те ёс тулаймән.

Арсын килте телевизор умәнчө алла йёппе сип кәна тьтәса ларать тесе ан шухәшләр. Тутлә апат хатәрлеме әста вәл, амәшә пенсөе тухиччө выләх апатне те килтисөм хуларан таврәнниччө хәех пәсәрнә, вутә хутнә. Кил-картишре те пултәрнә таран тәрмөшет. Пәлтәр пәр машина вутта пәччөн тәнәх сурнә. Чәркушә таран икә урине те тәтнә әна стройка вәхәтәңчө раствөр сәрма та чәрмантармасть. Пукан сине вырнасәть те ыттисене пулшәть.

Сусәрлансан арәмәпе иккәшә тата икә хәр суратни арсын вәйнә, сирәпләхне пушшөх те усса парать. Хәйнә икә урасәр хәварнә инкек хысәңан уншән пурнәс сұлә хупәнман. "Малтанхи сынах юлнә вәт. Пурнәс малаллах чупать. Мән та пурәнмалла", — терә вәл сывпул-лашасөм.

"Кама хывнә-ши ывәләр?" — тесен амәшә мәшәрәне аса илчә. Лешә, сөхет усақан маçтәрта ёсләскөк, пурнәсран ир уйрәлса кайнә. Коля ун чухне 8-меш класра кәна вәреннә. Сәмрәклах ашә вырәнәңчө пулма хәнәхнә арсын ача шул пәтерсен Суворов училищине вәренне кәнә. Экзаменсөне әнәслә тьтнә сәмрәка, ахәртнөх, пысәк сын ачине вырнаçтарас тәллөвпе кушә яләх кураь тесе каялла янә. Пурнәс тәрәсләхә пурпәр сөеле тухать сәв. Николай Петрович, авә, 30 сұл куш илмәсәр япаласөм сыхать, анча сүт тәнчөне курма май паракан чи сүтә та ыра куш аптәртамасть, ёсөре ура хумасть.

Ирина НИКИТИНА.

Улми йывәсәсинчен аякка үкмөст

← 1-меш стр. Иккәмәш хутәңчө вара теплица пулә, — вәрттәңләха үсрә Александр Аркадьевич.

— Хәяр-помидөр ситәнтәрсө сутасшәним? — тәләнәвө пытараймарәмәр эфир.

— Сыснасөне те ешәл сөмәс кирлә. Вәсөм валли лотоксөңчө калчә ситәнтәрсөшәң. Симөс сухан лартса пәхасшәң. Хими хутәшә париччөң сысна ешәл апатпа тәрантарнеччөң ыри сук. Эфир экологи тәлшәпә таса сөмәс брөнднө илөсшәң.

Сөнә вите июньте хута каймалла. Хәльхинчө әратлә сысна «Свөбөдә» хушәләхран туянасшәң. Сұлталәк вәслөннә тәлө 600 сысна ами пулмалла. Виçә сұлта вара хушәләхра 5 пин сысна усрама тьтәнмалла.

Хушәләхән усә куракан сәр 668 гөктар. Кәрхи културәсөм 280 гөктар йышәннә. Сурхи културәсөне 250 гөктар акмалла.

— Сурхи ёсөне ирттерме вәрләх хатәренә, техника юсавлә. Эфир удобрөни туянман, хамәрәнах ситәлөклә вәл, — кәскөн паллаштарчә фермер.

Сөмье тәрөкә

Фермер хушәләхәңчө сөмьипөх тәрәшәсә. Аслә әру ывәлөпө хәрне те сәк ёсө явәштарнә.

— Вәсөм ачаранах хушма хушәләхра выләх-чәрлөхпө ёслөме юрататчәс. Хуларә вәреннә чухнө яла таврәнсан: «Кәнәр-ха, ывәнәр пулә», — тесе картишнө ёслөме тухса каятчәс те чун хөпөртөтчә, — савәнса пәлтәрчә сөмьө пусләхә. — Эфир вәсөмшәң тәрәшәтпәр вәт. Пәри те тепри хулана тухса кайсан ялта кам ёслә?

Алина аслә пәлү илнөпө пәрлөх вәхәтнө фермер хушәләхәңчө ытларах ирттерет.

Ашшә хушәләх тилхөпинө әна тьтәрнә. 2013 сұлта Алина Афанасьөва «Фермер ёсөне пұсәнакан» программәпа 1,1 млн тенкә грант илнә.

— Патшаләх пулшәвәпө тәритөри йөритавра тимөр хөме тьтәрәмәр, трактор илтөмөр, — каласа парасәдә ёсөңсөм.

Чөмей тәрәхнө ир-ирех ситрөмөр пулин те, маттур сөмьө кәвак шушәмпәх ёсө тьтәннә-мөн. Александр Аркадьевич мәшәрә, Любовь Петровна, ирех Муркаш парсарнө какай сұтма тухса кайнә.

— Салара кашни эрнөкунах эфир сұтма тухасса кәтөсә. Вәхәтра тухаймасан кәтөсө тәни, паллакансөм шәнкәрәвлани те пулкатать, — пәлтәрчә фермер.

Кәсәл Алинәпа Аркадий бухгалтерпа эконоmist дипломөсөне иләс. Ывәлән сәра кайма ят тухнә-мөн. Әна салтак тумне

тәхәнәсран сәлса хәварма хәтланса чупсәйәләнсә сурөмөст ашшә. «Тәван сәршыв умөнчи тивәсө пурнәсәлмалла. Ёмөрөпө тарса пурәнаймән», — терә кәскөн.

Пәчөк хушәләхра 9 сын вай хураь. Вәсөм пуртө сывәхри ялсөңчөң. Ёсө условийөсөне лайәхлатса пьма тәрәшәсә кунта. «Сын ёсөне кәна пурәнмасть, чун апачә те кирлө», — тесе фермер вәсөне кашнинөх «Хресчөң сасси» хәсәт сырәнса пама пулчә.

Ёмөчөсөм пысәк сөмьөн. Хушәләха аталантарнөпө пәрлөх тәван тавраләха тирпөй күрес пирки те манмаçсә. Сәнтәләк әшәтнә май сьрма хөрипө 2 гөктар лаптәк сине сад лартса хәварасшәң. Төн, малашнө пөвө те пулө-и?

Лариса НИКИТИНА.
Сәнүкәрчөкөсөм авторән.

Түлевсәр сүреме пулать

Майн 3-12-мөшәсенчә Таван сәрьшыван Аслә вәршин ветеранёсемпе инваличёсем терлө транспортпа түлевсәр сүреме пулатра сәсә. Ветеранпа пөрле тепёр сын, апа илсе сүрекенё, сак мелпех уса курё.

Чәваш Енре сәс мар, унан тулашәнче те түлевсәр сүреме май пулө.

СР транспорт министрө Владимир Филиппов пөлтернө тарәх – чи малтан кассәна пымалла. Унта документсене хатәрләсә. Кун валли Таван сәрьшыван Аслә вәршин участникө, инваличё пулнине ёнентерекен удостоверени, паспорт кирлө. Ветерана пөрле илсе сүрекенөн паспортчө те.

Хальлөхө Чәваш Енри 14 фронтовик Мускаври, Питөрти, Севастопольти, Волгоградри уяв мероприятийөсене хутшәнма кәмәл тунә.

Канаймастәп

Тракторпа ёслетөп, таләк вай хурса таләк канатәп. Ёсө йывәр, йөркеллө канаймастәп. Манән ёс графикө төрөсөх-ши?

Михаил ИГНАТЬЕВ.

Сөмөрлө районө.

Сынна ёс хысқан канса вай илме вәхәт кирлө. Енчен нумаирах ёслеме тивсен сүлтәләкә сак вәхәт 120 сөхөтрөн иртмеллө мар.

Өсир ытларах вай хума киләшсен те Ёс кодексөпе паләртнә вәхәтран иртме юрмасть. 2014 сүлта производство календарөпе ёс вәхәчө – 1970, 2015 сүлта 1971 сөхөтте танлашнә. Таләк ёслесе таләк канни – Ёс кодексне пәсни. Ытлашши ёслөнө вәхәтшән хушса тәлемеллө.

Таләкөпе вай хунә хысқан графикра висө кану кунө паләртәсә.

Камән мән чухлө үсө?

Халө сәрьшывра лару-тәру йывәр. Кәсәлхи апрельтен ёс пенсине индексацилөс-ши? Камән мән чухлө үсө-ши?

Ольга НИКОЛАЕВА.

Хөрлө Чутай сали.

2015 сүлхи апрельтен ёс пенсине иккөмөш хут индексацилөмөсчө, мөншөн тесен пенси тупәшө инфляци шайәнчен пысәкрах.

Социаллә пенси вара 10,3 процент пысәкләнәтә. Апа ёслейменнисем тата төрлө сәлтавапла страхлав (ёс) пенсине илейменнисем тивөсөсчө. Вёсен шутне саксем кәресөсчө:

18 сүл тултарман (23 сүл тултарман, кушәмлә майпа вөрнекен) тәләхсем (ашшөне е амәшне сүхатнисем, тәләх ачасем); I, II, III-мөш ушкән инваличёсем (ёс стажө пулмасан), ачаран инвалида тухнисем;

65 сүла ситнө ёслөмен арсынсем, 60 сүла ситнө хәрарәмсем, енчен вёсен ёс стажө кирлинчен сахалрах пулсан (2015 сүлта вәл 6 сүлтан кая мар кирлө).

Апрельтен түлев шайө сәксен үсет: сәр службине призывпа кайса инвалида тухнә сынсен (вёсен сөмөе членөсен);

Таван сәрьшыван Аслә вәршине хутшәннисен тата Ленинград блокадине түссе ирттернисен;

радиацине пула е техноген инкөкөнче шар курнисен тата вёсен сөмөе членөсен; космонавтсен тата тәпчөв ушкәнөнчө ёсленисен.

Унсәр пушне федераци сәмәлләхөпе уса куракансен уйәхсерен түлекен висө тата соцакет хакө те үсет. Индексаци 5,5 процент (930,1 тенкө) пулө.

Унта сакә көрөт: эмелпе тивөсөтерме – 716,4 тенкө; санаторипе курортра сипленне – 110,8 тенкө;

хула сөмөнчи электричствәпа сүрекен тата хуләсем хушшинчи транспортпа сиплөв вырәнне түлевсәр кайма тата килме – 102,9 тенкө.

АПРЕЛЬТИ ПАХЧАРИ ЁСЕМ

✓ Сөр пичө типсенөх сада йөркөнө көртмеллө. Көрки сүлсәсөнө, туратсөнө, пахчәсимөсчө тунине пустарса компост тумә хумалла.

✓ Йывәсән сыхнә тунисөнө ирөкө кәлармалла. Енчен извөсө юлман пулсан тепөр хут шуратмалла. Вәл пулмасан вөтөтнө пурә та каять. Шөвөкө йывәс силөмө ямалла (лайәхрах сүпәсәтә). Апа извөсө шуратнә чухнө те яма юрать. Сакә үсен-тәранә шәнәсран, хөвөлпө сунтарса ярасран упрать, хурт-кәпшәнка пөтерөт.

✓ Енчен мартра йывәсөнө сәтәрсә-сенчен сирпөтмө ёлкөреймерөр пулсан сак

ёсө апрельте, папка кәлариччен тумалла. Сәвән пөкөх йывәсөнө хәрнә туратсенчен иртмеллө, вәрәммисөнө кәсмалла.

Сөрүлмине – сүтә вырәна

Апрельте сөрүлмине лартма хатөрлөмеллө. Сивө нүхрепрөн кәларса сүтә вырәна әшәнма, шәтма хумалла. Лартиччен вәрләхән симөслөнмеллө, хунавө шәтмалла.

Сөрүлмине хут курупкана е йывәс ешчөкө хумалла. Пөр сийпө хурсан аванрах. Темисө сийпө хурас тесөн вёсен хушшине хәсәт сармалла. Капла хунав лайәхрах шәтәтә, пахчәсимөсчө икө эрне маларах пулса ситөт.

Енчен сөрүлмине нүхрепрөн вәхәтра кәларма мансан апа хәвәртрах шәттарма сәгла тумалла: вәрләхә вөри шыва (45 градус) ямалла. Шыв сивөнсен сүтә көрен төслө пуличчен марганцовка хушмалла. Вәрләхә шөвөкөре 15-20 минут тытмалла. Типөтсе яровизацилөмө сүтә та әшә вырәна сарса хумалла.

Ешөл сөмөс ахма вәхәт

Йәран юртан тасалсан, сәнтәләк әшәтсан ешөл сөмөс ахма юрать. Крөсс-салат, кинза, петрушка, салат, шпинат, укроп, ирхи кишөр, вөтө сәрәк (редис) сивөрөн хәра-ма сәсчө.

Акас умөн йәранә вөри шыва шәварәр, сөилө пөлтөрхи компост хурәр. Унтан – 7-8 см хуләнәш тәпра сәрәр та вәрләх акәр.

Сәрә акәнәсран 1 чөй кашәкө вәрләхә сур стакан хәйәрпа хутәштармалла, акмалла.

Йәранә калча тухиччен пленкәпа витмө юрать. Ун айөнчө әшә, нүрө пулнине вәрләх хәвәрт шәтса тухать.

Йәран хатөрлетпөр

Апрель вөсөнчө, сәнтәләк лайәх тәрсан, йәрансөнө лартма-ахма хатөрлөмө тытәнмалла. Вёсөнө маларах кәпкәлатсан үсен-тәран валли нүрөк лайәхрах упранать. Сөр типсө ситсен кәна чавмалла.

Көркүннө чавнә йәрансөнө көрөплөпө сөрөлөмеллө. Тәпрәна кәпкәлатса апатлантармалла. Көркүннехипө танлаштарсан йәранә чавнә чухнө көрөсө тарәнәшнө икө хут сахалрах илмеллө.

Йөпөрөх вырәнәтә йәранә сүллөрөх тумалла, типө пулсан – аяларах. Сөре чавмалла та йәран хушшипе сүл туса тухмалла. Капла нүрөк ытларах упранать.

Уйәх вөслөннө төлө сөр лайәх әшәнса ситөт. Удобрени хывма та вәхәт. Минерал удобренийө усәллә пулни пәллә, сәпах килте хатөрлөнине нимөн те ситмө: көл, компост, сөрөк тәпри. Анчах хурләхән, хәмлә сөрли айне удобрени хывмаллах.

ЮРАТНӘ ЮРӘ

Юрлама юрататәп. Ёслөнө, каннә чухнө те юрласах сүретөп. Шөл, хам кәмәлләнә юрәсөн пур сәмахнө те йөркеллө пөлмөстөп. **Ватәлса пынине-и, «Ватәлатпәр сәв, тәван, ватәлатпәр» юрә кәвви пусран тухма пөлмөст. Унән сәмахёсөнө хәсәтра пичетлеймөр-ши?**

Елена ТИХОНОВА.

Сөрпү районө,

Михайловка ял тәрәхө,

Сәмрәксөн поселокө.

Ватәлатпәр сәв, тәван, ватәлатпәр

Сәвви В. Патшинән,

кәвви В. Адюковән

Ватәлатпәр сәв, тәван, ватәлатпәр, Каякан сүлсен шутне чараймастпәр, Сывәхә усал сәмах ярас марччө, Хамәртан ырә сәмах хәварасчө.

Ватәлатпәр сәв, тәван, ватәлатпәр, Туртәнән пите пәхса хурланатпәр. Вай-халсем тахта кайса сүхаләсчө, Кәмәлсем анча тәрса юлайрәсчө.

Ватәлатпәр сәв, тәван ватәлатпәр, Сүл вөсөнө иңсө тумә тарәшатпәр. Анланса пөрне-пөри пурәнәсчө, Ватләхра пөччен тәрса юлас марччө.

Ватәлатпәр сәв, тәван, ватәлатпәр, Иртнине асаилсе йәпанатпәр. Тивөсөпө сүла утса тухаясчө, Ачасем валли ыр ят хәварасчө.

ЫЙТУ-ХУРАВ

Чөй сөрлипе черешня гибридне – дюк йывәсөнө почта урлә сөйрәнса илтөм. Вәл хәй хальлөн сөмөс паманнине кәшт вәхәт иртсен кәна пөлтөм. Мөмлө йывәс сөсөкөпө шәркалантарма пулать-ши апа?

Кронид СЕРГЕЕВ, Сөрпү хули.

Чән та, дюк йывәсө пите хитре сөсөкөнө ларать, анчах сөмөс пәмасть е паманнине пөрөх. Юнашар тепөр дюк үссөсөн те вёсем пөр-пөрне шәркалантарайма сәсчө. Специалистсем паләртнә тарәх – күршөрө чөй сөрли е черешня ситөнсен дюк сөмөс-пө сәвәнтәрма пулатрать.

СӨТЕЛӨР ТУЛӘХ ПУЛТӘР**«Сөтеклө» сөрүлми**

Кирлө пулать: панулми, сөрүлми, аш, сухан, майонез, тәвар, авәртнә хура пәрәс, ешөл сөмөс.

Сирөп, пылак мар панулми илмеллө. Пөсөрнө чухнө унран аша төхөмлө тутә сәпать. Противенө үсен-тәран сәвөпө сөрмеллө, панулмиө сүхөн кәса пөр сийпө сармалла. Ун сөинө – вак-

ланә аш касәкнө (өне, сысна, чәх ашө, фарш та каять).

Сөрүлмине шултран тураса суханпа, тәварпа, авәртнә хура пәрәспа хутәштармалла. Аш сөинө пөр пөк сармалла. Сөилтөн майонезпа сөрмеллө (сөрүлмине майонезпа хутәштарсан аван). 200 градус вөри духовәра пөсөрмеллө.

СӨНÜ-КАНАШ**ИЛЕМЛӨ СҮС**

1 чөй кашәкө үсен-тәран сөинө 1 чөй кашәкө пылла тата 1 сәмәрта сәррипе (чөрри) лайәх хутәштармалла. Пуса, сүсө сөрсө полиэтилен пленкипе хупламалла, унтан – алшәллипө. Темисө сөхөтрөн сөмәллә. Эрнөрө икө-висө хут сәгла тумалла. Сәкән хысқан сүс суркаланма пәрахать, сирөплөнөт, лайәхрах үсөмө тытәнәт.

КӘМРАН

Чөйникө кәм (накипө) тулсан килти мелпех тасатма пулать. Купәстан сөилти висө сүлсөнө хәйпәтса илмеллө. Сурмаран хуәса чөйникө ямалла. Шыв хуәса пилә сөинө лартмалла. Вәйлә сүләм сөинчө 15 минут вөрөтмеллө. Унтан сүләма сүнтерсө 10 минут лартмалла. Кәм сәмәлләнәх тасалать.

КАЙАК-КЁШЕК

Мице сэмарта кирлэ?

? Хур ами 20-е яхән сэмарта турё. Пусма ларнә май әна мице сэмарта хурса памалла-ши?

Нина ПОЛЯКОВА. Шәмәршә районё.

Хур сэмартине вунә кунран ытла упрама кирлэ мар. Вёсене 8-12 градус әшәра тытмалла. Талакра пёр хутчен горизонталь енёпе кустармалла. Пусма ларнә чухне йәвана 13 сэмартаран ытла хумалла мар.

Мёншён тесен хур ами пурне те әшәтаймасть. Ыттине кәркка ами айне хума пултарадәр. Вәл 15-шне хуплать. Хур сэмартине чәхха та хурса парасё, 3-5 сэмартана «хүтлехе» илеет.

Хура пусма лартма сэмартасене сөнё уйәх вәхәтёнче ытларикун тата энекун хурса пани вырәнлә. Йәла-йёркене пәхансан чёпёсем харәс тухасё.

Типётнә вёлтёрен усәллә

Хёл вёсёнче е суркунне пусламәшёнче чәхсене типётнә вёлтёренпе апатлантарни усәллә. Әна суркунне пусламәшёнче е сәвән пёрремёш сур сүлёнче хатёрлемелле. Типётнә вёлтёренпе апатлантарнә май вёсен тәкё йәлтәртатма тыгәнё. Сәкә кайәк-кёшөк сывләхә сирёппеннине пёлтерет. Унсәр пусне вёсем сэмарта ытларах тума тыгәнёс.

Кәвакал усрани тупәшлә

Хәш-пёр сын кәвакал пите сәткән тесе калама пәхать. Анчах ку төрөс мар. Вәл хәвәрт үсет, сәвәнпа нумай сietet. Кәвакал икё уйәхранах ситёнет. Кил сывләхөнче пёве, күлө пулсан әна үстерме тата та сәмәл.

Пекин кәвакалсем халәхра анлә сарәлнә. Вёсен асисем – 4 кг, амисем 3,5 кг таясё. Пёр кәвакал ами сүлталәкне 120 таран сэмарта тума пултарадәр. Чёпписем 60 кунранах ситёнөсё.

Халё мускус кәвакалсене те ёрчетме тыгәнчөс. Ахальсисемпе танлаштарсан вёсем питех «каласмазсё», шәп сүрөсё. Ашё те ыглашши сүллә мар, сөмсө, тутлә.

Мускус кәвакалсем нумай сисемсё, сәвәнпа хәвәрт ситёнөймезсё. Кәвакалән тәкёпе мамәкё те лайәх. Вёсенчен түйек-минтер, утиял хатёрлеме пулать.

ВЫЛЬАХ-ЧӨРЛӨХ

Пёлсе

апатлантармалла

? Качакасем усратәп, нумаях пулмасть вёсем пәранларёс. Путексене амәшён сөчөсөс пусне пәтә ситерме юрать-и? Хушма апата хәш вәхәтран пама тыгәнмалла?

Лидия КОВАЛЕВА, Муркаш районё.

Качака путеккисемшён утаран лайәх-хи сук. Әна вильәх ситме пултаракан вырәнсене хурса тухмалла. Путеке сөтри калори ситмесен вәл чәмлама тыгәнәт. Сәпла майпа вар-хырәми микрофлора йёркеленет, путек ниҳәсан та варвиттипе чирлемест.

Пәтәпа пачах та апатлантарма юрамасть. Кун пек сәмрәк вильәх варвиттипе аптәрәт, япәх үт хушәт. Төпёр чухне (питех те сайра) качака путеккине сысна сурине пәхнә пек апатлантаразсё. Вильәх нимёнле чирпе те аптәрамасть. Анчах ун пек пәхма пёлмелле, опыт кирлө. Сәпла туса пәхәр: суралнә хысқан 15 кун иртсен вётә хутәш апат (комбикормпа) янә савәт лартса парәр. Путексем әна малтанләха сулаччәр кәна. Кайран апата ытларах хурәр. Икё уйәха ситнә сөре путексем хәйсемех сисе тыгәнәсё. Сәкән хысқан вёсене аслисем пекех апатлантаразсё.

Төрөс суйләр

Сысна сурине туяннә чухне сәкна шута илмелле: енчен эсир аш ытларах, сали сахалрах вицеллө сысна үстерет тетёр пулсан шәммисем сирёп аталаннә, вәрәм ураллә сурә туянәр. Сәләллә аш ытларах илес тесен кёске пакәлчаклә, лутра ураллә сурә туянмалла.

Сәкна асра тыгәр: сывә сурән хүри яланах типё, таса, ункә пек авәнса тәрәть.

Ытлашши тәвар сиенлө

Ытлашши тәвар сыснашән сиенлө. Вильәхән кашни килограмм йывәрәшө пусне тәвар вици пёр грамм лекет пулсан ытлашши шутланәт. Кәлпәр, сыснан чөрө вици 60 килограмм, әна лекекен тәвар вици 60 грамм пулсан вильәх аптрама пултарадәр. Кун пек чухне сыснана шыв сахал парсан наркәмәшләнни уйрәмах пәләрәть.

Юр шывө пулшәт

Пётө сысна амине юр шывөпе шәварсан сурисем сывә, сирёп сураләсё. Ситменнине вёсем хәвәрт үсөсө.

Юр шывө сурасемшөн те усәллә. Әна вёсене әшәтса памалла.

Су вицине үстерме

Люцерна

Сөтри су вици мёнрен килет? Ёне әратёнчен, әна мёнле пәхса усранинчен, тәрантарнинчен, сәвән пекех сүлталәкән хәш вәхәчө пулнинчен те. Сүлла ёнен сөтри су вицине үстермелли май ытларах. Сәмахран, рационра мөн чухлө бе-лок нумайрах, сөтре су вици сәвән чухлө пысәкрах.

Ёнене концентрат, люцерна, пәрса йышши ытти культурәпа тәрантарни сур хисепне үстерет.

ХУРТ-ХӘМӘР ӘСТИСЕНЕ

Час-час усма кирлө мар

Пыл хурчөсен сөмейине час-часах усса пәхни сиен күрет. Сәмахран, суркунне вёллесене пәхнә чухне шалти микроклимат пәсәлать. Сәв вәхәтра хуртсене кирлө әшә сүхалать. Пыл пухмалли чечексем сурәлнә вәхәтра вёллене төрөслени те хуртсен ёсөнче чәрмав күрет. Сәвәнпа та вёсен сөмейисене сүлталәкра пилөк хутчен кәна төплөн пәхмалла: суркунне вёсем мёнле хёл қәһине төрөслөнө, пыл хурчөсен йәвисене сөнөтнө е иккөмөш корпусөсене лартса панә, пыл пухнә, пыл пухнә хысқан сөмейсем мёнлөрах пулнине төрөслөнө, вёллесене хёл қәһа вырнастәрса ларташкән пустарнә чухне сөс.

Кредит капкәнөнче

? Икё сүл қаялла сурта юсаса сөнөтме кредит илтөм. Анчах пёлтёр эпө ёслекен предприятия йывәрләха кёрсе үкнипе шалу йёркеллө түлеме пәрахрөс. Кредит түленө май хәшкәлсах ситрөм. Вөсөмсөс кивсене көме намәс. Куляннипе сөрө-сөрөпе сывәрәймастәп. Парәмсемпе, кредитпа епле татәлас?

Мария. Элөк сали.

Кулянса, йёрсе ларнипе лару-тәрәва уләштараймән. Мёнпур вай-хала пухса йывәрләхран тухма сүл-йёр шырамалла. Сәмах май, нумайәшө шәпах сәкәнтан ситөнү тума пусланә.

Уқә ёслесе илмелли мёнпур меле хут сине сурса тухәр. Сәмахран, ытлашши сөрүлми, пахчәсимөс ситөнтөрсө, пёр-пёр япала сөлесе е сыхса сутма пултарадәр. Пёлөшсен списокне тәвәр: тен, вөсем лайәхрах шалуллә ёс тупма пуләшөс. Қәһине пёр-пёр офиса, организәцие урай сума вырнаси те хушма тупәш парәт. Районти халәха ёспе тивөс-төрекөн центра қайса пәхәр. Пёр сәмахпа қаласан, нимөнле ёсрен те ан хәрәр.

Енчен кредит түлейми пулсан банка сурса памалла, хәвәрән йывәр лару-тәрәва туллин усмалла. Әна документсемпе сирөплөтсен аван (чирлесен – больниціран справка, шалу вәхәтра түлөмөсен – предприятиярен документ).

Амәшён правинчен хәтарсан

? Эпө икө ача амәшө. Көсөнни қәсәл сүт төнчене қилчө. Анчах пөрремөш ачапа мана икө сүл қаяллах амәшён правинчен хәтарнә. Сөмей капиталө мана тивөсө-ши?

Анна Михайловна. Сөрпү районё. Опытный поселок.

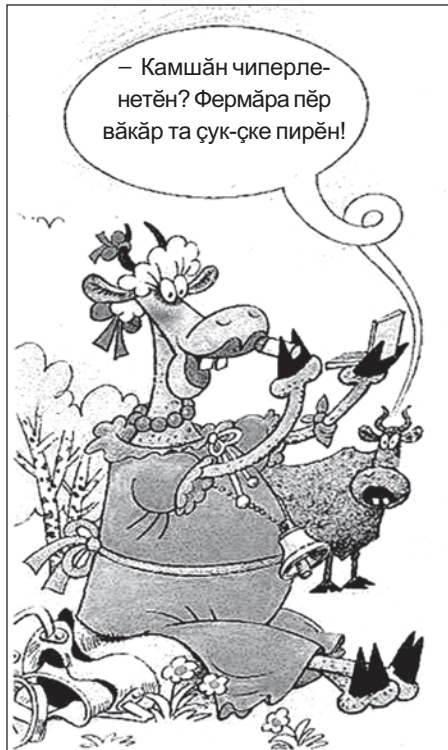
Сирө амәшён капиталө тивөсөмест. «Ачаллә сөмейсене патшаләхән хушма пулшәвөне парасси» сәккунән 3-мөш статийн 3-мөш пайөпе қилөшүүлөн иккөмөш ачана суратнәшән е усрава илнөшөн хушма пулшәшү панә чухне ашшө-амәшөн правинчен судпа хәтарнә ачасене шута илмөсө (2007 сүлхи январөн 1-мөшөнчен). Сәвәнпа сирөн иккөмөш ачәр патшаләхшән «пөрремөш» қәна шутланәт.

Хәсан илейөп-ши?

? Қәсәлхи январьте иккөмөш ача суратрәм. Анлантарса парәр-ха, амәшөн капиталне хәсан илме пултарадәр?

Дарья КИРИЛЛОВА. Канаш районё.

Пөпке вицөсө тултарсан қирек хәш вәхәтра та амәшөн капиталне илме пултарадәр. Сәк вәхәт вәл ача 18 сүл тултариччөнөх тәсәлать. Енчен эсир амәшөн капиталне сурт-йёр кредитне татма усә курас тетёр пулсан әна ача суралсанах парасөсө. Капитал илме сертификата қарях йёркелөсен уқә ытларах хушәнө. Мёншөн тесен әна сүлсерөнөх индексәцилөсөсө.

Хисөплө вулөкансем! Қәсәлхи иккөмөш сур сүлта «Хресчен сасси – Кил» хәсәт уйрәм қәларәмпа тухма пәрахәт. Июль уйәхөненчен пусләса вәл 8 страниқәпа тухса тәракан «Хресчен сасси» хәсәт әшөненче сәкән пек пулө. Хәсәтән сур сүлләх хәкө – 297 тенкө те 78 пус, сүрәнтәру индексө – 54838.

Фёршывра, тёнчере

Кёске вӑхӑтлӑх кредит илёртет

Влаstra ларакансем агропромышленноса пулашмалли сёне майсем сенеçсё. Анчах банксем укса илекенсем умне лартна требованисен шутне чакармасан вёсемпе нумайӑшё уса кураймасть.

Юлашки тапхӑрта Раçсейри агропромышленноса предприятийёсем кредит илме тӑрашни сисёнет. Сака чи малтанах сураки ситнипе сыхӑнна. Кунсӑр пуçне – патшалӑх ялхуçалӑх тытӑмне сёnellе пулашма пуçланипе те.

Ялхуçалӑхне вӑйлатмашкӑн васкавлӑ йышӑнусем тума, паллах, ют сёршывсенчен апат-симёс турттарма чарни, укса йӑуелни тата тавар (апат-симёсёне) хакне йёркене кёртессе хистенё.

Малтанхи сӑлсенчи пулашу тытӑмё – чёртавар туса илекенсене кредит ставкин

иккё-виçсемёш пайне саплаштарасси – пёлтерех хӑйне тӑрре кӑларма пӑрахна. Укса йӑуелнипе предприятисен такакё 15-50 процент таран уснё, кредит ставки 17 процента ситни вара нумайӑшне банкрот укса илма май паман. Сагна пула предприятисем хӑйсен инвестици проекчёсене пурнаса кёртме шикленнё, кредит сахалрах илме тӑрашна. Влаstra ларакансем сака мёнле вёçленессине чуланӑ, ара, хуçалӑхсем суракине йёркеллё ирттереймёс, малашара чёртавар калӑпӑшё те сахалланё.

Нумаях пулмасть Раçсей ялхуçалӑх министрё Николай Федоров Владимир Путин Президента агропромышленноса тытӑмне пулашмалли сёне майсем сичен каласа кӑтартна. Сапла, кӑçалхи январьте правительство кёске вӑхӑтлӑх кредитӑн процент став-

кин саплаштармалли компенсаци виçине 14,7 процента сити ўстернё (пёлтер ку виçе 5,7 процентпа танлашна). Сака сӑмне регионсён 2-3 процент хуçса тӑлемелле. Министр каланӑ тӑра – халё кредит илме меллё ставка 3-7 процентпа танлашар. Февральте кёске вӑхӑтлӑх кредит такакёсене саплаштарма регионсене 36 млрд куçарса панӑ.

Кунсӑр пуçне кӑçал пуçласа проектсене финансlassи ёçлесе каймалла. Раçсей банкё конкурсу витёр тухна 1 млрд тенкерён иртекен проектсене финанслама коммерци банкёсене кредит пама тытанар, сав шутра – ялхуçалӑх тытӑмёнчи проектсешён те. Кун пек кредитӑн чи пысӑк процент ставки 10,5-пе танлашар. Темиçе проект суйласа илнё те ёнтё, анчах вёсем ёçлесе кайманха. Проектсене финансlassине кредитлас

ёç сахалтан та сичё сула тӑсӑлат.

Пёлтерёшлё улша ну ялхуçалӑх предприятийёсем тума тата халё ёçленессене тӑррен улаштарма каякан такаксён 20-30 процентне компенсацилессе сыхӑнна. Хресченсем сагна пысӑк шанӑспа кётеçсё, анчах субсидине (унӑн пётёмёшле сумми не те) уйӑрмалли йёркене сирёплетмен.

Иртнё сул вёсёнче ялхуçалӑх тытӑмён шӑпи питех те пӑшӑрхантаратчё, сёне майсем ӑна сёнёнрен вӑй кёртрёс. Хресчене ытларах процент ставкине компенсацилекен кёске вӑхӑтлӑх кредит илёртет. Сака уксапа вӑл сураки ирттерме уса курашӑн. Инвестицисемпе проектсене финансlassи хальлехе никёс шӑйёнче кӑна, ӑна тёпе хурса банксемпе предприятисем хушшинче ӑнӑслӑ ёçлекен схемӑсем йёркелемелле.

Санкци ыйтӑвё тавра

РФ правительстви Евроканашӑн хӑш-пёр сёршывёнчен апат-симёс турттарма чарна йышӑнава пӑрахӑçлама пултарар.

"Санкци палӑртна сёршывсен списокне РФ Президентё сирёплетнё. Раçсей хӑш-пёр сёршыва мёнле сыхӑнура пулнине кура вёсене списокран кӑларма правительствӑн сёну пулма та пултарар", – палӑртна Раçсей ялхуçалӑх министрё Греци телёшле санкцие пӑрахӑçlasse пирки панӑ ыйтӑва хуравласа.

Санкцие пӑрахӑçlasse ирӑм сёршывсен тунӑ пуçарусене правительствӑра чӑннипех сӑтсе явнине пёлтерет ТАСС. Ку сёршывсен шутёнче Греци, Венгри, Кипр пулнине асӑнна министр. Анчах санкцие паян-ыранах пӑрахӑçlasse сичен сӑмах пыманнине палӑртна. Асӑнна сёршыв ертӑсисемпе ку ыйтӑва сӑтсе ява, тишкерме пулё тенё.

Раçсей Грецирен ялхуçалӑх чёртаварё турттарма чарни унти экономикӑна питех те вӑйлӑ витём кӑнё, такаклантарна. Мартӑн 1-мёшёнче Афин хули Раçсее Грецире туса илекен сёр сырлине, апельсинсемпе персиксене турттарма чарнине пӑрахӑçлама ыйтна. Сагна РФ ветеринарипе фитосанитари службин пуçлӑхне пулашакан Алексей Алексеенко Греци ялхуçалӑх министрён сӑмёпе тёл пуна хыçсӑн пёлтернё. Асӑнна сёршыва ытларах персик тухӑсё сая кайни пӑшӑрхантаратчёмён, мёншён тесен сака симёсё шӑпах Раçсее ӑсатма пӑхса ситёнтернё. Саваӑн пекех Афин хули сёр сырлине, кивипе апельсина турттарма чарнине те пӑрахӑçлама ыйтар.

Сауд Аравине ситекенни пулман

Кӑçалхи февраль уйӑхёнче йёркене кёртнё экспорт налукне (пошлинине) кура Раçсей тыррин хальчёнчи "сӑлё" палӑрмаллах улшаӑна.

"Русагротранс" стратегиллё маркетинг департаментён пуçлӑхён сӑмё Игорь Павенский пёлтернё тӑра – март уйӑхёнче Раçсей тыррине Сауд Аравийёе пуринчен ытларах туяна. Тёнчере вӑл чи нумай урпа туянакан шулантар. Урпана ют сёршыва яма налук хуманнине асӑнна ертӑсё.

Унӑн сӑмахёпе март уйӑхёнче Раçсей тыррин 28 процентё (499 пин тонна) Сауд Аравине ӑсанна. ӑна туянассипе иккёмёш вырӑнта Турци тӑратар, унӑн тӑпи – 25 процент е 449 пин тонна. Кунсӑр пуçне Иран 205 пин тонна (12 процент) тата Кӑнтӑр Корея 561 пин тонна (3 процент) туяна.

Павенский асӑнна тӑра – мартра Раçсей ют сёршыва 1,78 млн тонна тырӑ ӑсатна. Сака февральтинчен ытларах. 534 пин тонна тулӑ экспорта янӑ. Малтанхи уйӑхпа танлаштарсан унӑн тӑпи 37 процентран 30 процента сити чакна. Урпана чикё леш ене февраль уйӑхёнче 410 пин тонна сутна пулсан мартра ку виçе 734 пин тонна ситнё, кукурус – 302 пин тоннаран 440 пин тонна.

Павенский шуӑшёпе апрель уйӑхёнче Раçсей тырри сичё юта 1,2 млн тонна яхӑн сутӑнмалла, сав шутра тулӑ – 400 пин тонна, урпа – 500 пин, кукурус – 300 пин тонна.

Тулӑ сине хунӑ экспорт налукё (пошлина) 15 процентпа танлашар тата ун сӑмне 7,5 евро хушӑнтар, анчах пёр тонна тырӑшӑн сума 35 евроан пысӑк пулмалла мар. Кӑçалхи февральте йышӑнна сака йёрке июнь уйӑхён вёсёнчен хуçаланё. Правительство сака вӑхӑта тӑсма та пултарё.

Сӑйерчӑкёсене http://grandstroy.blogspot.ru сайтран илнё

«КАПКӑН» КЁТЕСЁ

Тёппипех тӑрре тухман

"Сёршыв экономики хавшасси пирки иртнё сул вёсёнче тӑтӑшах калаçрёс, ахӑртнех, сака тӑрре тухмасть", – тенё экономика аталанӑвён министрё Алексей Улюкаев Патшалӑх Думинче иртнё правительство сехетёнче.

"Хальхи лару-тӑрупа хакласан тишкерӑсёсем, инвестици банкёсем, эпир хамӑр та экономика хавшасса кётнине ўстеререх каланӑн туйӑнатар", – пёлтернё вӑл. Мёншён сапла? Вӑл вӑхӑтра, иртнё сул вёсёнче, наци укци питех те йӑуелни шиклентернё. Ноябрь-декабрь уйӑхёсенче сагна пула инфляци вӑйланна, процент ставкисем уснё, банксемпе унтан укса илнисене йывӑрлӑха кёртсе ўкернё, пётёмёшле илсен инвестици хывас ёсе хытах чӑхӑмлатна.

А.Улюкаев шуӑшёпе Раçсей экономикичи йывӑрлӑх тата виçё квартала пыратар, тӑваттӑмёшёнче вӑй хушма тытанмалла.

Министр сёршываӑн тӑп кӑтартӑвёсем мёнле пуласси сичен те асӑнна: экономикӑри ВВП виçи кӑçал 3 процентран иртмет, промышленноса производствин 1-1,5 процент чакатар, тӑп капиталӑн инвестици хывасси те 11 процент пёчӑкленет.

"Нефтён 1 баррелё 50 доллар пулнине шултласан сёршыври пётёмёшле продукт виçи 3 процентран пысӑк пулмалла мар, промышленноса кӑтартӑвё 1-1,5 процент чакма пултаратар, ялхуçалӑхё аталанасса шанатӑр. Чи кирли, паллах, инвестици. Кӑçал унӑн пётёмёшле виçи, ахӑртнех, 11 про-

цент чакё", – тенё вӑл.

Тата сагна асаилтернё: министерство хакланӑ тӑра – кӑçалхи январь-февраль уйӑхёсенче ВВП кӑтартӑвё пёлтерхи сака тапхӑрпа танлаштарсан 1,9 процент чакна, промышленноса производствин – 0,4 процент, ялхуçалӑхёнче вӑл 3 процент уснё.

Министр палӑртна тӑра – чакна виçе иртнё сул вёсёнче кётнё кӑтартуран пурпёр пёчӑкрех. Халё министерство ситес виçё сул валли прогноз хатёрлет. Вӑл – пёр ёс, чи пёлтерёшли – лару-тӑрава аванлатма пулашакан майсене палӑртмалла. Тёплевлё прогнозпа 2017 султа производство калӑпӑшё 4 процент, 2018 султа 5 процент усмелле.

Раçсей хаçат-журналё тӑра ИРИНА НИКИТИНА хатёрленё.

1945
2015
СЭНТЕРҮ:
70 ҶУЛ

Вёсен умёнче пуҫ таятпәр

Йўскасси ял тарәхәнчи 13 ялтан нимёс эшкерёсемпе ҫапәсма вәрә хирне 746 сын тухса кайнә. Вёсенчен сурри ытла – 445 сын – каялла таврәнайман. Чылайәшә савнине юртса курмасәрах пурнаҫран уйрәлнә. Ашшәсене кётсе илеймесәр сурма тәләх ҫитәннисем те сахал мар. Нумайәшә пиччешә-шәлләне сұхатнә. Ҫавәнпа эфир вәрә хутшәннисен умёнче ёмәр парәмра.

ВАРСОНОФИЙ АНДРЕЕВ

1924 ҫулхи ноябрьте суралнә. Вәрә пусланнә хыҫҫан 1942 ҫулта Совет ҫарән ретне тәнә. Иккәмеш Украина фронтәнче уйрам командирәнче ҫапәснә. Темиҫе хут та аманнә.

Тәван яла 1947 ҫулта таврәннә. 1954 ҫулта виҫсәстәпә степень Мухтав орденә хуҫине «шыраса тупнә», унән кәкәрә ҫинче ялкәшма тытәннә. Ветеран паянхи кунченех ұпкинче фашистсен тәхланне йәтса сурет.

Тәван Уҫәпкәсси (халә Тури Панкли) ялне таврәнсан төрлә сәрте ёҫленә. Колхоз председателә те, ферма заведующий те пулма тўр килнә унән. Шанса панә ёҫе яланах тўр кәмәлпа пурнаҫланә.

Мәшәрә сәре кәни чылай вәхәт. Пурнаҫ сұлне урәх хәрәрәмпә сыхәнтәрмарә вәл. Паян 90 султи ветеран кинәле тата мәнукёсемпе пәрле пурәнәтә. Хәйне ҫирәп тәҫтә, килти вак-төвек ёҫсене пурнаҫлама хутшәнәтә.

Юман пек ҫирәп Вязов

Хушаматне кура әна хурамапа танлаштармалла пек, анчах иртнә вәрәҫари паттәрләхәле хәйләхә чи ҫирәп йывәҫә – юмана – асаилтерет. Муркаш районәнчи Ҫеменкассинче суралса ўснә Александр Матвеевич Вязова пәрремеш хут курсанах ҫак танлаштару пуҫра төвәләнчә. Хәй каласа панә тәрәх – Аслә Сәнтәрү 30 сул тултарнә ятпа әна фронти тусә Г. Бугел хәй патне Димитровграда хәнана чәннә. Аякран ҫитнәскере хулари пәр парка ертсе кайнә. Туссем ешәл симёс ҫулҫәсемпе витәннә юман патәнче чарәнса тәнә.

– Мускавра, Ленин сәрчәсем ҫинче, тәп хулапа тантәш юман пур. Тула облаҫәнчи Слободка хулин паркәнчи капмар йывәҫә (халә унән тәкәшә пилек метр ытла) вара Пәрремеш Петәр патша лартса хәварнә имеш. Юман – мухтаж палли, ҫавәнпа фронтран таврәнсан тәван хулари паркә Сәнтәрү ячәпе юман хунавә чәртрәм, – хавхаланса каласа панә Бугел. Юлашкинчен Александр Матвеевич: «Шупашкарта ўстер. Ан ман, йывәҫ лартнә, кәнеке ҫыртнә сын ялан виләмсәр», – тесе малтанах хәтәрлесе хунә темиҫе йәкел тыттарнә.

Ун чухне Александр Вязов Шупашкарта троллейбус управленийәнче хуралта ёҫленә. Ҫак хуҫаләх картишәнче, йывәҫкурәк ешәрнә вярәна йәкелсем варәнтарнә. Вәхәт тупса фронтра ҫыраса пинә дневникран пыҫаках мар алсырәвә хәтәрленә те Чәваш кәнеке издательствине сәннә. «Вулакансене кун пек кәнеке кирлә, анчах алсырәвне юсаса сәнетмәллә», – хуравланә әна.

Ҫапах та Александр Матвеевич фронти пекех пуҫа усман, вәрәҫ хыҫҫан шыраса тупнә тусәсем ҫинчен Беларустра, Мускав облаҫәнче, Карелире тухакан хәҫатсенче

НИКОЛАЙ АЛЕКСАНДРОВ

1921 ҫулта Актәй яләнче суралса ўснә. 1941 ҫулта январте унән салтака кайма ят тухнә. Вәрә пусланнине Житомир хулинче кётсе илнә вәл.

Вәрә тути-масине ытлашшипех тутанма тивнә унән. Ленинград блокадине те лекнә.

Пәррехинче батальон командирә Николай хәй патне чәнсе илнә. Әна приказлах почталыон пулма ҫирәплетнә. 1945 ҫулхи апрельте Чехословакине ҫитнә. Тәван яла 1946 ҫулта таврәннә. Мирлә вәхәтра төрлә сәрте ёҫлеме тивнә: тир тунә, лавккара тәрәшнә.

Халә вәл Муркаш салинче пурәнәтә. Вәрә ветеранә нумаях пулмасть патшаләх пуләшнине ҫәнә те хәтлә хвәттәре пурәнма куҫнә.

асаилүсем пичетленә.

Ярапайкассинчи тулли мар вәтам шул хыҫҫан вәл Дзержинскри хими техникумәнче пәлү илнә. Ҫар хәсметне 1939 ҫулта Инҫет Хәвелтухәснә лекнә, кунти шалти ёҫсен комиссариачән мотострелоксен полкәнче снайпер асталәхне пухнә. Фашистсем тапәнсан Курск пәккинче «Максим» пулеметпа ёҫленә салтаксен взводне, ротине ертсе пынә. Ҫак вәхәтрах әна ялаҫнә ҫирәплетнә. Хәклә та чыслә ҫар паллине смотрәсемпе парадсенче ҫәклемелле пулнә, кирек мәнле йывәр лару-тәрура та упраса хәвармаллине пәлтернә.

– Ялава сұхататән – пуҫна сұхататән! – ҫирәплән асәрхәттәрнә әна 1943 ҫулхи Курск пәккинчи пәр ҫапәсу умән полк командирә.

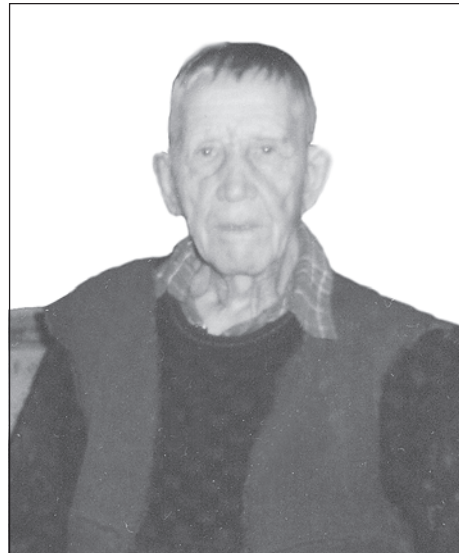
Пәр хушә пирәннисем те, фашистсем те кирлә еннелле тапәнса каяйман. Тәшман сәре арлан пек чакаланса кәрсе ларнә. Унчен те пулман – совет «катыюсисем» фашистсен малти околәсемпе траншейсене айәнсийән ҫавәрттарнә. Кәсәх «Ура!» янәрәса кайнә, ҫапла майпа тәшманна тәппипе шәлса ывәтнә. Вязов лейтенант, ялавне вәлкәштерсе, малти ретре чупнә.

– Вздунтан ан юл! Пулеметсене сәнә сәре вярнәҫтарәр! – приказ панә майор Вязова.

Ҫапәсу хыҫҫан полк командирә чәваш каччи ертсе пынә пулеметчиксене паттәрләхшән мухтанә, А. Вязов лейтенант гимнастерки сине 2 степень Тәван сәршывән Аслә вәрсин орденне тирнә.

Хәрлә ҫар аңаҫалла тапәнса кайнә май Ҫеменкасси каччи Беларусте, Польшәна, Хәвелтухәс Пруссие ирәке кәларма хутшәннә.

Вәрә вәҫленсен А. Вязов лейтенант

ПАВЕЛ КУЗЬМИН

1924 ҫулхи январән 24-мәшәнче Тури Панкли яләнче суралнә. 1942 ҫулхи август уйәхәнче Тәван сәршыва хуҫтәлеме фронта тухса кайнә.

Павел Кузьмина 9 салтаклә минометчиксен уйрамән командирә пулма шаннә. Ҫапәсусенче икә хутчен аманнә. Юлашки хут аманнә хыҫҫан султалак госпитальте спленнә.

1944 ҫулхи май уйәхәнче иккәмеш ушкән инваличә яла таврәннә, мирлә ёҫе күләннә. Тимәрҫә лаҫсинче 14 сул тәрәшнә. Тивәслә канәва тухнә ветерана Володя ывәлә пәхса пурәнәтә. Хәрёсем те пәрахмаҫсә, килсәх сурәсә, май ҫитнә таран пуләшма тәрәшәсә.

Илья ЯКОВЛЕВ.

Муркаш районә, Хурәнкасси ялә.

ҫарта юлма шухәшланә. Анчах аманнине пула Ленин, Хәрлә Ялава, 2 степень Суворов орденемлә 217-меш дивизин 740-меш полкәпе сывпуллашма тивнә. Мирлә пурнаҫра фронти тумне тўрех хывман: шултар ҫамраксене ҫар ёҫне вәрентнә. Фронти хәрүләнне сұхатманскер каярахпа экскаватор рычагне тытнә, геолог пулса Урал леш өнче сәр айәнчи пурләха шыранә, Шупашкарти агрегат заводәнче налачикре вәй хунә, юлашкинчен троллейбус управленийне хурала вярнәснә. Тивәслә канәва тухсан тахсанхи ёмәтне пурнаҫлама тытәннә, хәй вәрәҫә сүлөпе утса тухнә вярәнсене ҫитсе курнә. Пәр сулҫүрверен Калининград облаҫәнчи Мамоново хулинчи тәванла масарта пытарнә Вәрмар районәнче суралса ўснә Андрей Афанасьев аслә лейтенантән вилтәприйә ҫинчен пәр ывәҫ сәр илсе таврәнәтә. Әна тусән шәлләне Никифора упрама парать. Ҫавән чухне Александр Матвеевич фронтри юлтәшә киле янә ҫырусемпе паллаштарәсә. Уйрамах 1943 ҫулхи сентябрән 5-мәшәнче янә хыпарчуна тыткәнлат: «...Юратнә арәм Ольга, ывәләмсем Вася, Марк тата Андрей, сире ҫар саламә яратәп. Халә те малти линире ҫапәҫатпәр. Кунти нимёссем питә тәплә вярнәснә, ҫапах та вөсем ушкәнә-ушкәнәпе парәнаҫсә. Элә 45 сул тултартам. Ку ятпа ыраш кәрпине сахәр песукәне хутәштарса пәтә пәсәртөмәр, мирлә пурнаҫа асаилсе юрларәмәр. Эпә чәвашла уйраммән шәрантартам...»

А. М. Вязов темиҫе сул каяллах сүт тәнчәрен уйрәлнә ёнтә, унән ёмәрне Шупашкарти троллейбус паркәнчи юман малла таҫатә.

Александр МОКИН.

Тутикул, апрелән 20-мәшә

7.00 «МЫ ВЫБИРАЕМ ЗДОРОВЫЙ ОБРАЗ ЖИЗНИ». РЕСПУБЛИКАНСКИЙ КОНКУРС (12+) 13.00, 16.00, 19.00, 22.30 «РЕСПУБЛИКА» ХЫПАРСЕН КАЛАРАМӘ 14.00, 17.00, 20.00, 23.00 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИОННАЯ ПРОГРАММА 19.15 «ЫЛТӘН СҮПҪЕРЕН» (6+) 19.30 «ПЕХИЛ» (12+) 20.30 «СДЕЛАНО В ЧУВАШИИ» (12+) 21.00 «ПОПУГАЙЛӘ ХӘРАРАМ». ЧАВАШЛА КУҫАРНӘ ФИЛЬМ (12+)

Ытларикул, апрелән 21-мәшә

7.00, 13.00, 16.00, 19.00, 22.30 «РЕСПУБЛИКА» ХЫПАРСЕН КАЛАРАМӘ 7.15 «ЫЛТӘН СҮПҪЕРЕН» (12+) 7.30 «ПЕХИЛ» (12+) 8.00, 14.00, 17.00, 20.00, 23.00 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИОННАЯ ПРОГРАММА 8.30 «СДЕЛАНО В ЧУВАШИИ» (12+) 9.00 «НАШ КОНЦЕРТНЫЙ ЗАЛ» (12+) 19.15 «ТӘПЛӘ КАЛАҪУ» (12+) 19.30 «СӘР ТИВЛӘЧӘ» (12+) 20.30 «ОТЛИЧНЫЕ СТУДЕНТЫ-2015» (12+) 21.00 «КОМФОРТНЫЙ ГОРОД» (12+) 21.30 «ПРАВОВОЕ ПОЛЕ» (12+) 21.45 «ДЕНЬ МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ» (12+) 22.00 «ПРАВИТЕЛЬСТВЕННАЯ СВЯЗЬ» (12+) 22.45 «ТӘПЛӘ КАЛАҪУ» (12+)

Юнкун, апрелән 22-мәшә

7.00, 13.00, 16.00, 19.00, 22.30 «РЕСПУБЛИКА» ХЫПАРСЕН КАЛАРАМӘ 7.15, 13.15 «ТӘПЛӘ КАЛАҪУ» (12+) 7.30 «СӘР ТИВЛӘЧӘ» (12+) 8.00, 14.00, 17.00, 20.00, 23.00 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИОННАЯ ПРОГРАММА 8.30 «ОТЛИЧНЫЕ СТУДЕНТЫ-2015» (12+) 9.00 «ПРАВИТЕЛЬСТВЕННАЯ СВЯЗЬ» (12+) 19.15 «ЯЛАН ЯНРА, ЧАВАШ САМАХӘ» (0+) 19.30 «ЯШ ЧУХ, ҪАМРАК ЧУХ» (12+) 20.30 «ТЕРРИТОРИЯ ЗАНЯТОСТИ» (12+) 21.00 «ВЕКТОР КОМФОРТА» (12+)

Кәсәрникун, апрелән 23-мәшә

7.00, 13.00, 16.00, 19.00, 22.30 «РЕСПУБЛИКА» ХЫПАРСЕН КАЛАРАМӘ 7.15 «ЯЛАН ЯНРА, ЧАВАШ САМАХӘ» (0+) 7.30 «ЯШ ЧУХ, ҪАМРАК ЧУХ» (12+) 8.00, 14.00, 17.00, 20.00, 23.00 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИОННАЯ ПРОГРАММА 8.30 «ТЕРРИТОРИЯ ЗАНЯТОСТИ» (12+) 9.00 «ВЕКТОР КОМФОРТА» (12+) 9.15 «ПРАВОВОЕ ПОЛЕ» (12+) 19.15 «ҪАВРА СӘТЕЛ» (12+) 20.30 «ОБ ЭТОМ ПОДРОБНЕЕ» (12+) 20.35 «СҮРХИ ТӘНЧЕ ВӘРАННӘ ЧУХ...» ГЕРМАН ЛЕБЕДЕВ КОМПОЗИТОР (12+) 21.00 «ВӘРМАНА ЮЛНӘ ҪАМРАКЛӘХ» А. ПАРТТА. ДРАМА (12+) 22.45 «ТӘПЛӘ КАЛАҪУ» (12+)

Эрнекул, апрелән 24-мәшә

7.00, 13.00, 16.00, 19.00, 22.30 «РЕСПУБЛИКА» ХЫПАРСЕН КАЛАРАМӘ 7.15 «ҪАВРА СӘТЕЛ» (12+) 8.00, 14.00, 17.00, 20.00, 23.00 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИОННАЯ ПРОГРАММА 8.30 «ОБ ЭТОМ ПОДРОБНЕЕ» (12+) 8.35 «БУХТЫ-БАРАХТЫ» (6+) 19.15 «ЮРӘ ҪАВРАМӘ» (12+) 19.30 «КАҪХИ ТӘЛПУЛУ» (12+) 20.30 «БУХТЫ-БАРАХТЫ» (6+) 21.00 «СЛЕД В ИСТОРИИ» (12+) 21.30 «ТАНЕЦ МАЛЕНЬКИХ УТЯТ». МЕЖДУНАРОДНЫЙ ФЕСТИВАЛЬ (0+)

Шәматкун, апрелән 25-мәшә

7.00 «РЕСПУБЛИКА» ХЫПАРСЕН КАЛАРАМӘ 7.15 «ЮРӘ ҪАВРАМӘ» (12+) 7.30 «КАҪХИ ТӘЛПУЛУ» (12+) 8.00 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИОННАЯ ПРОГРАММА 8.30 «БУХТЫ-БАРАХТЫ» (6+) 9.00 «СЛЕД В ИСТОРИИ» (12+) 9.30 «РОДНИКИ РОССИИ». ТЕЛЕВЕРСИЯ. 2014 Г. (6+) 12.30 «МУСКАВ КУҪҪУЛЕ ЁНЕНМЕСТ». ЧАВАШЛА КУҪАРНӘ ФИЛЬМ (12+) 17.00 «ОТЛИЧНЫЕ СТУДЕНТЫ-2015» (12+) 17.30 «КОМФОРТНЫЙ ГОРОД» (12+) 18.00 «ТЕРРИТОРИЯ ЗАНЯТОСТИ» (12+) 18.15 «СДЕЛАНО В ЧУВАШИИ» (12+) 18.30 «ПЕХИЛ» (12+) 19.00 «ЫРӘ КӘМӘЛПА». ЮРӘ САЛАМӘСЕН КОНЦЕРЧӘ (12+) 19.30 «РАЙСА КАЗАКОВА – СЭЙТ» (12+)

Вырсарникун, апрелән 26-мәшә

9.00 «СИРЕ САВСА ЮРЛАТПАР» (12+) 11.30 «10 НЕГР АЧИ». ЧАВАШЛА КУҪАРНӘ ФИЛЬМ (12+) 13.00 «ДНИ РОССИЙСКОЙ И ЧУВАШСКОЙ ПЕЧАТИ» (12+) 17.00 «СЛЕД В ИСТОРИИ» (12+) 17.20 «ОБ ЭТОМ ПОДРОБНЕЕ» (12+) 17.30 «ПРАВИТЕЛЬСТВЕННАЯ СВЯЗЬ» (12+) 18.00 «БУХТЫ-БАРАХТЫ» (12+) 18.30 «СӘР ТИВЛӘЧӘ» (12+) 19.00 «ЯШ ЧУХ, ҪАМРАК ЧУХ» (12+) 19.30 «ТАВРАНАТАП, КЭТ МАНА». ЧАВАШЛА КУҪАРНӘ ФИЛЬМ (12+)

ЧАВАШ НАҪИ ТЕЛЕКУРАВӘН ЭРНЕЛӘХ ПРОГРАММИ

УЙӀХ КАЛЕНДАРӀ							
Число, кун	Апрель, 15 – юнкун	Апрель, 16 – кѳснерникун	Апрель, 17 – эрнекун	Апрель, 18 – шаматкун	Апрель, 19 – ырсарникун	Апрель, 20 – тунтикун	Апрель, 21 – ытларикун
ХЕВЕЛ	тухать анать	4.46 18.57	4.44 18.59	4.41 19.01	4.39 19.03	4.36 19.05	4.34 19.07
Кун тӳршшӅ		14.11	14.15	14.20	14.24	14.29	14.33
УЙӀХ	тӳхри	катӳлса пырать	катӳлса пырать	катӳлса пырать	сӅнӅ уйӀх (21.55)	тулса пырать	тулса пырать
	кунӅ (12 сехет тӅлне)	26-мӅш кун Хѳр паллинче	27-мӅш кун Хѳр паллинче	28-мӅш кун Тараса паллинче	29-мӅш кун Сурӳх паллинче	2-мӅш кун Тараса паллинче	3-мӅш кун Скорпион паллинче
						4-мӅш кун Скорпион паллинче	

СӅНӅ КӅНЕКЕ

ЕлчӅксем – Афган вӳршӅнче

Чӳваш кӅнеке издательстви Николай Малышкин таврапӅлӅсӅн "Чыслӳх салтакӅсем" кӅнекине пичетлесе кӳларчӅ. Кӳларӳм "Совет салтакӅ юн тӳкни ахаль пулмарӅ" умсӳмакпа усӳлать.

"Вунӳ сула яхӳн пычӅ вӳл: 1979 сулхи раштав уйӳхӅн 25-мӅшӅнчен пусласа 1989 сулхи февралӅн 15-мӅшӅччен – 2238 кун. Совет сарӅн йышлӳ мар контингенчӅн салтакӅсем Афганистанра хӳйсӅн тивӅсӅне чыслӳн пурнӳсларӅс, паттӳрлӳхпа хӳюлӳх кӳтартрӅс, – сӳрӳать автор. – Чӳваш Респуб-ликкинче сӳралса ӅснӅ 6 пин ытла сын Афган вӳршӅн вут-сулӳмӅ витӅр тухнӳ. ВӅсенчен 176-шӅ аманнӳ, 117-шӅ вилнӅ, 4-шӅ хыпарсӳр сӳхалнӳ, 114 сын – инвалидсем... Салтаксен гепатит, тиф, дизентерия тата ытти чир-чӅрпе те кӅрешме тивнӅ... ЕлчӅк районӅнче кун сути курнӳ 300 ытла сӳмрӳкӳн (89-ӳшӅ – ЕлчӅк сар комиссариачӅ урлӳ) Афганистан сӳрт-тӳвӅн чулӅсене хӳйсӅн юнӅпе хӅретме тивнӅ. ВӅсенче вицӅшӅ – Юрий Геннадьевич Борисов (ЕлчӅк), Анатолий Митрофанович Патшин (Аслӳ ЕлчӅк), Юрий Петрович Григорьев (КивӅ Эйпес) – тӳван тӳрӳха каялла таврӳнайман.

Вӳрчӳ хӅрарӳм ӅсӅ мар тецӅсӅ те, анчах вӳл ЕлчӅк районӅн хастар хӅрӅсен пурнӳсӅнче те тарӳн йӅр хӳварнӳ. Галина Воробьева (Курнавӳш), Вера Краснова (Тӳрмӳш) медсестрасем, Раиса Лисицина (Аслӳ Пӳла ТимӅш) повар, Роза Муллина (ТӅмер) тухтӳр икӅ-вицӅ сул хушши Афганистанра хӳюлӳхпа хастарлӳх кӳтартнӳ..."

КӅнекене ДемократиллӅ Афганистан Респуббликинче интернационалла тивӅсӅ пурнӳсланӳ мухтавлӳ Ӆнтешсене халалланӳ. Афганистан халӳхне пулӳшса, аякри сӅршывӳн ирӅклӅ пурнӳсӅне хӳтӅлесе ЕлчӅк салтакӅсем, пикисем хӳйсем чӳн-чӳн патриотсем пулнине кӳтартса панӳ.

Кӳларӳмра 300 яхӳн тӅрлӅнчӅк, 350 сӳнӳкерчӅк. Анатолий Хмыт, Галина Енейкина, Зинаида Портнова, Вячеслав Захаров хӳйсӅн сӳввисенче вӳрчӳ паттӳрӅсен сӳтӳ сӳнарӅсене кус умне кӳларацӅсӅ.

КӅнекери кашни салтакӳн хӳйне евӅр кун-сул, хӳйне евӅр шӳпа. "Сайкин Вячеслав Владимирович" тӅрлӅнчӅке илер-ха.

"ЕлчӅк районӅнчи Вӳрмӳхавари Сайкинсене таврара аван пӅлесӅсӅ. Кил хушӅ – Владимир Сергеевич – 40 сула яхӳн "Слава" колхозра ферма заведующийӅнче вӳй хунӳ. "Хисеп Палли" ордена, ПӅтӅм Союзри халӳх хушалӳх сӅтӅнӅвӅсен куравӅн пӳхӳр медальне тивӅснӅ. Аслӳ ывӳлӅ – Владислав – ЕлчӅк ял тӳрӳхӅн пуслӳхӅ, РацсӅ-ейри хура тӳпраллӳ мар регионсенчи агропромышленнос строительствин хисеплӅ строителӅ. Алексей – генерал-майор, РацсӅ-ей чикӅ сар службин тыл пуслӳхӅ. ӳна Суворов медалӅпе тата ытти наградапа чыс-

ланӳ. КӅсӅн ывӳлӅ – Вячеслав – Тутарстанри Пӳва хулинчи профтехучилищӅне вӅренсе пӅтерсен 1980-1982 сулсӅнче Афганистанра интернационалла тивӅсӅ пурнӳсланӳ. Вӳл мӅнлерех салтак пулни часть командирӅ ашшӅ-амӳшӅ ячӅпе янӳ сӳруран паллӳ: "... СирӅн ывӳлӳр Вячеслав Афганистанра хӅсметре тӳрса совет интернационалист воинӳн ятне чыслӳн пурнӳсласа пырать. Вӳл сарпа политика вӅренӅвӅн отличникӅ, дисциплиналлӳ, хушнине вӳхӳтра тӳвакан салтак.

Сире сӳкӳн пек Ӆсчен те тӳрӳшуллӳ, Тӳван сӅршыва шанчӳклӳ хӳтӅлекен ывӳл пӳхса сӅтӅнтернӅшӅн пӅтӅм чуӅ-чӅререн тав тӳватпӳр. Унпа эсир тивӅсӅлипе мухтанма пултаратӳр. Тӳван сӅршывӳн ырлӳхшӅн ним шухӳшсӳр ӅслӅр. Унӳн интересӅсене пирӅн чаплӳ хӅслӳшаллӳ вӳйсем шанчӳклӳ сыхлацӅсӅ".

ХалӅ Вячеслав Владимирович тӳван сӅршыв ырлӳхшӅн Пӳва хулинчи стройкасенче тӳрӳшса Ӆслет.

"Яковлев Владимир Николаевич" хӳйлава кӅскен паллашар-ха.

"Тӳванӳм, пустарӳн, кӳйрӳмӳр", – Руслан Аушев комбат каланӳ сӳмаксем В.Яковлева паян та, 30 сул иртсен те, шухӳшсен авӳрне путарацӅсӅ. Мотострелоксен 180-мӅш полкӅн 2-мӅш батальон командирӅн механик-водителӅ пулас генерала султалӳк сӳрӳ тurtтарнӳ. Респуббликӳри "Доблесть" обществӳлла организаци ертӳси халӅ те унпа сыхӳну тытатӅ.

– Сӳрта Аушев мӅнлерех сынчӅчӅ?

– Кирек мӅнле лару-тӳрура та тӅрӅс те кирлӅ йышӳну тума пултаратчӅ. Кашни салтак вӳл ятран пӅлетчӅ, ӳнланма тӳрӳшатчӅ. Сӳванпа сӅнӅ комбата кӅске вӳхӳтрах хисеплеме пусларӅс. Йывӳр кӳмӳла сирсе яма тӅрлӅ май тутатчӅ. ХалӅ кӳна вилӅмпе юнашар сӳренӅ, вӳл вара сӳкна йӳлтах "мантаратчӅ": ӳмӳртусем, концертсем йӅркелетчӅ. Лезгинка ташласа тӅлӅнтеретчӅ. Сӳпӳсу хыцӅӳн КВН та ирттернӅ эпир..."

Владимир Яковлев 1960 сулхи февралӅн 21-мӅшӅнче ЕлчӅк районӅнчи Тускелте сӳралнӳ. Хусанти юханшыв техникумне, И. Н. Ульянов ячӅллӅ Чӳваш патшалӳх университетне, Атӳл-Вятка академийӅн Шулпашкарти филиалне пӅтернӅ.

Кӳсӳклӳ кӅнеке. Николай Малышкин кӅнеке кӳларас ӅсӅре сӅнӅ сын мар. Вӳл – "ЕлчӅк ӅнӅн пултарулӳх сыннисем" кӅнеке авторӅ. "ЕлчӅк район Ӆнциклопедине" пухса хатӅрлекенсенчен пӅри. ХалӅ Николай Федорович Аслӳ ЕлчӅкри вӳтам школ директорӅнче Ӆслет.

Автор "Чыслӳх салтакӅсем" кӅнеке патриотла воспитани ӅсӅнче усӳллӳ пуласса шанать.

Герман ЖЕЛТУХИН.

АХ, АНЧАХ...

Уй – куслӳ, вӳрман – хӳлхаллӳ

Нумаях пулмасть ПатӳрӅл районӅнчи Аслӳ Чеменри хӳрушӳ инкек ял сыннисемшӅн уяр сӳнталӳкра аслати кӅмсӅртетнӅнӅх туйӳннӳ. Унта 15 султи хӅрӅн кун-сулӅ тискеррӅн татӳлнӳ. Пурнӳс сулӅ уншӳн ытла та кӅске пулнӳ. Кам айӳплӳ хӳрушӳ инкекшӅн? Преступник хура йӅрне тӅплӅ пытарнӳ пулин те ӳна право органӅ хӳвӳрт шыраса тупнӳ. Уй – куслӳ, вӳрман – хӳлхаллӳ тесе ахальтен каламан сӳв. Сын пурнӳсӅне вӳхӳтсӳр татаканӅ те сӳмрӳк-мӅн, 19 султи каччӳ. Вӳл та ку тӳрӳхранах, Шӳнкӳртамран.

Малтанлӳха палӳртнӳ тӳрӳх – каччӳпа хӅр ятласса кӳйнӳ. Тӳрӳхса кӳйнӳ йӅкӅт сул сӅтмен хӅре сӅсӅпе чиксе пӅтернӅ. Йывӳр

сурансене пула лешӅ сӳвӳнтах вилнӅ. Унта хӳйне явап тыттарасран хӳраса хӅр виллине Аслӳ Чемен сӳвӳхӅнчи вӳрманлӳхра пытарма шутланӳ. Преступник хӅрсех хӅр Ӆтне сӅтӅрнӅ вӳхӳтра сӳвӳхри сулпа машина иртсе кӳйнӳ. ИрсӅр сын унран пытаннӳ пулин те водителӅ ӳна асӅрхаса юлнах, сӅийӅнчех право органне шӳнкӳравласа пӅлтернӅ. Сӳмрӳка инсӅ тарма паман, капкӳна сӳаклатнӳ. Унӳн килӅнче ухтарнӳ хыцсӳн хӅрӅн япалисене тупнӳ. Хӳрушӳ ӅсӅ усса пама суд експертиси ирттерӅсӅсӅ.

Халӳх сӳварӅ хапка мар – усса хупаймӳн тенӅ. Сас-хура тӳрӳх вара хӳйхи хӅрпе каччӳ пӅрле сӳренӅ имӅш. Чысне вараланӳ йӅкӅтрен пысӳк укса ыйтнӳ-мӅн. ТӅрӅслӅхе тӅпчев кӳна усса парӅ.

Пулӳшу кӅтсе илеймен

Аптӳраса Ӆксен тӳрех тухтӳрсенчен пулӳшу ыйтма васкатпӳр.

Гиппократ тупине тунӳскерсем чирчӅртен сыватасса, йывӳрлӳхра тӅксе ямаса кӅтетпӅр, шанатпӳр. Шел, ытлашши шанни хӳш чухне хака ларать.

ПӅлтӅр Шӳмӳршӳри 57 султи хӅрарӳм шӳллӅ шыснине аптӳраса ӅкнӅ. Тухтӳр-стоматолог унӳн сылтӳм янахӅнче пӳрлӅ шысӳ пурине палӳртса район больницине, хирурги уйрӳмне сипленме янӳ. Чир шала кӳйнӳ май хӅрарӳма стационарах вырттарма тивнӅ.

ХӅрарӳм малтан хирурги уйрӳмӅн заведующийӅ патӅнче сипленнӅ. Анчах лару-тӳру улшӳнман, чир сарӳлнӳ. Заведующи вара хӅрарӳма ятарлӳ медицина учрежденине кусарман. СӅтменине вӳл куран кун

йывӳрланса пынине пӳхмасӳр ӅсӅтешӅсеме те канашламан, пулӳшу ыйтман, анализсем япӳххине пӅлсех киле янӳ.

КилӅнче нумай пурӳнайман, темисӅе кунран аптӳраса ӅкнӅскере каллех больницӳна илсе ситернӅ. ЙӅркеллӅ сиплеменнипе чир шала кӳйнӳ, янах кӳна мар, пыр та шысма тытӳннӳ. Дежурнӳй тухтӳр, анестезиолог-реаниматолог вара пациент йывӳррӳн сывланине пӳхмасӳр ӳна вилӅмрен сӳлса хӳварас тӅлӅшпе урлӳ выртана тӳрӳх та сӳварман темелле. ПырӅ шыснине сывлайми пулнӳ хӅрарӳм кӅсех ӅмӅрлӅхех пурнӳсӅран уйрӳлнӳ. Вӳхӳтлӳ пулӳшу паманипе чирлӅ сын пурнӳсӅран уйрӳлнине палӳртнӳ тӅпчев. Сӳкӳн хыцсӳн вӅсене мӅнле шанмалла?

Л. АЛА.

СӅРӳНТАРУ – 2015

Кӳларӳсем	Индекс	Почта уйрӳмӅсенче	«Чӳваш пичет» киоскӅсенче	Редакцире
Хыпар	54800	798,06	288	144
Хыпар-эрнекун	78353	345,54	150	90
Сӳмрӳксен хацӳчӅ	54804	399,54	234	144
Чӳваш хӅрарӳмӅ	11515	360,66	222	141
Сывлӳх	11524	228,90	114	81
Кил-сӳрт, хушма хушалӳх	54806	203,70	114	81
Хресчен сасси	54838	297,78	168	114
Тӳван Атӳл	11529	331,50	252	198
Капкӳн	24608	166,98	150	108
ЛИК	83429	144,50	120	100
Вести Чувашии	54807	327,78	192	144
Собрание законодательства ЧР	54847	761,52	660	570
Тантӳш	54802	273,78	138	90
Самант	73208	187,26	162	120
Тетте	73771	148,98	114	90

РЕКЛАМА, ПӅЛТЕРӅСЕМ

2. АКЦИЯ! Блоки керамзитобетонные 20x20x40 – 33 руб., 12x20x40 – 29 руб., 10x20x40 – 25 руб. Высокое кач-во. Доставка. Т. 89603073151.

3. АКЦИЯ! Колодцы колодезные диам. 0,7 м, 1 м, 1,5 м; песок, ОПГС. Д-ка. Бурение. Т. 89603073151.

Ӏ ɔ̄āī ɛ̄āōī ō ōī d̄ā - ōī d̄āāȳp̄ ū ēē ̄ĒT̄ ̄Ēt̄ d̄ī āāī ɛ̄ ̄D̄āī ū ̄Ī āōd̄ī āī ū, ̄Ēī ̄Ī 212700602528, ̄Ī Ād̄ī Ēt̄ 304212711700095, N̄ī ĒĒN̄015103065539 ā x̄āī ɛ̄āōū, Ȳāōn̄ēē ɛ̄ōūūāō, 14-7 ̄Ēōc̄ū ̄ēī Āī ōēō Ēēūē, ā x̄āī ɛ̄āōū, ōē. D̄āc̄ēī ā. ā. 14, Ēī ̄Ī 212806028102, N̄ī ĒĒN̄01075993750 -ēāī ̄Ī "Āī N̄ī", Ēī ̄Ī 2721099166, ̄Ī Ād̄ī 1032700295099 ā Ōāāōī ān̄ē, Ēōān̄ī ̄Ī d̄ā-āī n̄ēāȳ, 92A, āāēn̄ōāōp̄ ū ēē ̄ī āī n̄ī ̄ī āāī ēē d̄āō āī ēȳ Āōāēōōāē ̄ī ā n̄ōā x̄ōāō ēē ̄ī ō21.07.14ā āāēī ̄! Ā79-10522/2013, n̄ī ̄ī āū āāōī d̄āc̄ōēōāōōt̄ ōī āāāī ēȳ 01.04.2015 āōōēī ̄ī ā. ̄Ī ̄ī āāāēōāū - Ēāāī ̄ī Āī ōōōē Āȳ-ān̄ēāāī āē-, ̄ī d̄āāēī āī ̄ī āȳ d̄āī ā 341000 d̄ōā. C̄āēī ̄c̄āōān̄ī āāī ̄ī ̄Ī n̄ōē ̄ī ̄ī ōī - ōāī ēp̄ ̄ē ōēāēōī d̄āī, ̄āī ēāē ēēō Āōī āō Ō-ān̄ōȳ ā ēāī ēōāēā ̄ī āāāēōāȳ ĀQ̄ N̄D̄ī, -ēāī ̄ī ̄ēī ōī ē ȳāēȳāōȳ ĀŌī āā

Объявление

<p>«ХРЕСЧЕН САССИ» Обществӳпа политика хацӳчӅ Индекс 54838</p> <p>Учредительсем – Чӳваш Респуббликин Информаци политикин тата массӳллӳ коммуникацисен министерствин, Чӳваш Респуббликин Информаци политикин тата массӳллӳ коммуникацисен министерствин «Хыпар» Издательство сурчӅ Чӳваш Респуббликин хӳйтытӳмлӳ учрежденийӅ</p>	<p>ДИРЕКТОР-ТӅП РЕДАКТОР – В.В. ТУРКАЙ</p> <p>Редактор – В.В. Петрова РЕДКОЛЛЕГИ: В.В. Петрова – редактор И.П. Никитина – корреспондент Л.А. Никитина – корреспондент Е.А. Трофимов – хацӳ операторӅ</p>	<p>www.hypar.ru, e-mail: hreschen@cbx.ru</p> <p>Редакципе издатель адресӅ: Шулашкар, И. Яковлев пр., 13.</p> <p>Телефонсем: директор-тӅп редактор – 56-00-67, пайсем – 62-50-06, 62-04-54, реклама пайӅ тел./факс – 28-83-70. Факс (8352) 62-50-06</p>	<p>Хацӳта 2013 сулхи раштав уйӳхӅн 10-мӅшӅнче Федерацин сыхӳну, информаци технологийӅсемпе массӳллӳ коммуникацисен сферинчи сакунсене пӳхӳнине сӳнас тӳракан службин Чӳваш Респуббликинчи управлениӅ ПИ ТУ 21-00305¹ регистрациленӅ.</p> <p>Хацӳта «Хыпар» Издательство сурчӅ» АУ техника центрӅнче калӳпланӳ хатӅр оригинал-макетран «Чӳваш ЕН» ИПК» АУО типографийӅнче пичетленӅ. 428019, Шулашкар, И. Яковлев пр-чӅ, 13.</p> <p>* Рекламӳпа пӅлтерӅсем. Рекламӳ тексӅсемпе пӅлтерӅсемшӅн вӅсене паракансем яваглӳ.</p>	<p>Графика 17 сехетре алӳ пусмалла. 17 сехетре алӳ пуснӳ.</p> <p>Заказ 1393 Тираж 3385</p>
--	--	--	--	--